

Informatiedocument cultuur

Gemeente Leidschendam-Voorburg

(Definitieve versie)
21-11-2023

Berenschot
Cor Wijn
Paul van Oort

Inhoud

1	PROCES EN DOEL	3
1.1	Inleiding en doel.....	3
1.2	Aanpak.....	3
1.3	Definitie(s) en reikwijdte	3
1.4	De waarde van cultuur	3
2	CULTUUR NATIONALE CONTEXT	7
2.1	Trends en ontwikkelingen in de cultuursector	7
2.2	Het cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland	13
3	CULTUUR LEIDSCHEIDAM-VOORBURG	15
3.1	Karakteristieken van de gemeente	15
3.2	Gemeentelijke beleidsdocumenten	16
3.3	Cultuursector in feiten en cijfers	19
3.4	Geluiden uit de deelsectoren	22
3.5	Sterkte/zwakte-analyse.....	29
4	SPEERPUNTEN CULTUURBELEID	30
	BIJLAGE 1 GESPREKSPARTNERS	31
	BIJLAGE 2 CULTURELE ORGANISATIES	32
	BIJLAGE 3. CULTURELE ACCOMMODATIES.....	37
	BIJLAGE 4. GESUBSIDIEERDE CULTURELE ORGANISATIES.....	38
	BIJLAGE 5. MONUMENTEN	39

1 PROCES EN DOEL

1.1 Inleiding en doel

De gemeente Leidschendam-Voorburg (hierna te noemen 'de gemeente') is voornemens een cultuurvisie en een cultuurnota (hierna tezamen noemen: 'cultuurnota') te ontwikkelen. De gemeente heeft adviesbureau Berenschot opdracht gegeven om, als voorbereiding op nadere gesprekken over de cultuurnota, een informatiedocument op te stellen dat een eerste inventarisatie en analyse geeft van de nationale ontwikkelingen in de cultuursector alsook van de gemeentelijke cultuursector. De gemeente vraagt tevens een advies over de speerpunten die in de cultuurnota uitgewerkt kunnen worden.

Het voorliggende informatiedocument bevat de volgende hoofdstukken:

- Nationale trends en ontwikkelingen in de cultuursector, met daarbij een kort overzicht van het Zuid-Hollandse provinciale cultuurbeleid;
- Een analyse van het culturele veld in de gemeente, inclusief het antwoord op de vragen "Wat gaat er goed" en "Waar zitten de ontwikkelingskansen" in de gemeente;
- Een voorstel voor speerpunten in het nieuwe cultuurbeleid welke in de participatie rond de nieuwe cultuurvisie kunnen worden meegenomen.

1.2 Aanpak

Om de uitgangspunten voor het opstellen van de cultuurvisie te bepalen heeft het college eerst een korte informatieve ronde bij de culturele kernpartners laten uitvoeren, bestaande uit een bijeenkomst met gemeentelijke afdelingen die direct of indirect bij het cultuurbeleid zijn betrokken (Evenementen, Monumenten, Participatie, Vastgoed, Cultuur) en een vervolg hierop door middel van 6 interviews met vertegenwoordigers van het culturele veld: Huygens Museum/Hofwijck, Huygens Festival, Sport en Welzijn gemeente Leidschendam-Voorburg (hierna te noemen: SenW), Trias Centrum voor de kunsten (hierna te noemen: Trias), Bibliotheek aan de Vliet (hierna te noemen: bibliotheek) en Theater Ludens.

De cultuurnota zal in het najaar van 2023 verder ontwikkeld worden in nauwe samenwerking met het culturele veld, de betreffende gemeentelijke afdelingen en het gemeentebestuur.

De cultuurnota zal na bespreking in de gemeenteraad in voorjaar 2024 worden opgevolgd door een uitvoeringsagenda.

1.3 Definitie(s) en reikwijdte

In dit informatiedocument wordt het begrip 'cultuur' breed opgevat: alle sectoren die in het algemeen beschouwd onder de cultuursector vallen, worden beschreven. Denk bijvoorbeeld aan podiumkunsten, beeldende kunst, erfgoed en monumenten, dans, (culturele) evenementen, amateurkunsten, cultuureducatie (muziek, dans, theater, beeldende kunst, fotografie, film, vormgeving, fashion en nieuwe media), bibliotheekwerk en media, de culturele accommodaties, cultuursubsidies, de amateursector, etc.

1.4 De waarde van cultuur

De laatste jaren is er in de een groeiende samenleving aandacht voor het belang van cultuur. In de corona-periode is deze belangstelling verder versterkt.

Staatssecretaris cultuur en media Gunay Uslu zei hierover (*Huizingalezing 9 december 2022*):

"Erfgoed, kunst en cultuur: zij vormen wie we zijn. Maar dat lijken we niet altijd te beseffen. Pas zodra mensen een stuk van hun erfgoed, kunst, gebruik, of traditie dreigen te verliezen, wordt het belang

ervan gezien en gevoeld. Cultuur geeft leven aan onze levens. Het heeft impact op wat we voelen, denken en waar we met elkaar over praten. Pas wanneer we vaker stilstaan bij wat cultuur met ons doet en hoe het onze levens verrijkt, krijgt zij de waardering die haar toekomt. Als we vooruit willen als mens, en als samenleving, dan is cultuur onmisbaar..... Het blijft vreemd dat wij elkaar in dit land moeten overtuigen van het feit dat het goed is dat we geld uitgeven aan kunst en cultuur. Permanente reflectie op de rol van de overheid in kunst en cultuur is leerzaam. Maar laten we stoppen met een permanente reflectie op het nut van investeren in cultuur. Dat belang zou toch echt buiten kijf moeten staan – en buiten schot moeten blijven”.

Cultuurbeleid is bij alle gemeenten een niet-wettelijk onderdeel van de gemeentelijke beleidskaders. Voorafgaand aan het ontwikkelen van nieuw cultuurbeleid is het daarom nuttig opnieuw de vraag te stellen waarom een overheid cultuurbeleid wil ontwikkelen: waarom is dit nodig, waarom is een goed woningaanbod, een goede infrastructuur, passende arbeidsplaatsen en onderwijs niet voldoende voor de inwoners van een stad? Waarom zou een overheid investeren in cultuur? Wat wil een overheid met kunst en cultuur? Een antwoord op deze vragen ligt in talrijke onderzoeken die de de ‘waarde van cultuur’ beschrijven

(De waarde van cultuur, onderzoek voor de Vlaamse regering, Rijksuniversiteit Groningen 2014).
Dit multidisciplinaire onderzoek geeft de 11 belangrijkste waarden van cultuur:

1. *Alleen via cultuur kunnen mensen zin geven aan hun leven en aan hun plaats in een samenleving. Dat is de allerbelangrijkste waarde van cultuur.*
2. *De corebusiness van de cultuursector is het vormgeven van het samenleven.*
3. *Via socialisatie (mensen in een sociale orde brengen), kwalificatie (mensen kennis en vaardigheden bijbrengen) en subjectieveren (mensen een autonome stem geven) wordt een cultuur levendig en in stand gehouden. De cultuursector ontwerpt reflectieve methodieken en strategieën om deze processen op gang te trekken en te continueren.*
4. *Cultuureducatie draagt bij aan cognitieve vaardigheden. Dit geldt echter in de eerste plaats voor cognitieve vaardigheden op het vlak van cultuur zelf.*
5. *Dat cultuurparticipatie een substantiële bijdrage levert aan zowel mentale als fysieke gezondheid werd in verschillende onderzoeken overtuigend empirisch onderbouwd.*
6. *De georganiseerde cultuursector zet aan tot emotionele betrokkenheid en (zelf)reflectie. In publieksonderzoek werd daar sluitend bewijs voor gevonden.*
7. *Op verschillende vlakken leveren culturele activiteiten een bijdrage tot de groei van (de lokale) economie. Van cultuur gaan multipliereffecten uit die echter moeilijk empirisch hard te maken zijn.*
8. *Deelname aan culturele activiteiten leidt zowel tot het versterken van de sociale banden binnen de eigen groep (bindende sociale cohesie) als het aanhalen van sociale banden met vreemden of onbekenden (overbruggende sociale cohesie). Bovendien genereert cultuurparticipatie de toename van sociaal kapitaal.*
9. *Een gemeenschap kan niet zonder een vrij, voor iedereen toegankelijke ruimte of een ‘reservoir’ waaraan zowel private als publieke spelers een bijdrage kunnen leveren. Het gemeen is een ruimte van culturele uitwisseling en dissensus waarin uiteenlopende meningen, attitudes en leefstijlen voortdurend botsen. Net die dissensus in het gemeen maakt dat een gemeenschap levendig blijft.*
10. *Economische en politieke activiteiten steunen op cultuur. Ze zijn in feite cultuur. Zowel economische als politieke crisissen hebben deels te maken met een gebrek aan aandacht voor en erkenning van cultuur.*
11. *Het evidence-based onderzoek dat we voor deze studie konden inventariseren heeft een belangrijke blinde vlek: het weet nergens de belangrijkste waarde van cultuur te vatten, met name cultuur als zingevoer aan een mensenleven.*

In diverse andere onderzoeken wordt de waarde van cultuur beseschreven vanuit 4 invalshoeken: de intrinsieke, sociale, culturele en economische waarden van cultuur.

Intrinsieke waarde van cultuur

Cultuur inspireert en stimuleert het denken vanuit de wereld van de ander en de waardering voor schoonheid, ontroering en inspiratie. Dat stimuleert respect en waardering voor dat wat eerder geschapen is en wat de historie heeft voortgebracht.

Sociale waarde van cultuur

Cultuur is alles wat de mens voortbrengt. Kunst is de bewuste creatie van iets dat positieve emoties oproept. Kunst is daarmee onderdeel van cultuur. Kunst en cultuur komen voort uit de mens en zijn daarom in welke vorm dan ook een representatie van de mens. Het zet ons aan het denken, over onszelf en over de samenleving. Het draagt bij aan een beter sociaal milieu, betere omgangsvormen tussen mensen en beter begrip tussen culturen. Het gezamenlijk genieten van cultuur brengt mensen bij elkaar en stimuleert het contact, de dialoog en het begrip voor "de andere kant". De actieve beoefening van cultuur versterkt de eigenwaarde en de uitdrukingsvaardigheid van de deelnemers. Kunst en cultuur zijn daarmee van grote toegevoegde waarde voor de samenleving.

Culturele waarde van cultuur

In het algemeen belang hechten veel mensen aan de mogelijkheid om kunst en cultuur te bezoeken. Film, theater, concerten, popconcerten, bibliotheken, exposities, musea, media, trekken jaarlijks miljoenen bezoekers en kijkers. Jaarlijks trekken de podiumkunsten meer bezoekers dan voetbalwedstrijden.

Het zelf beoefenen van kunst en cultuur trekt een even grote groep Nederlanders met dansen, muziek maken, zingen, schilderen en tekenen, keramiek. En wie fotografeert er niet (vrijwel dagelijks) met camera of smartphone? Nederland heeft ongeveer acht miljoen amateurkunstenaars van zes jaar en ouder, 52 procent van de Nederlandse bevolking doet aan actieve kunstbeoefening. Talrijke onderzoeken wijzen uit dat cultuurparticipatie en -beoefening leidt tot meer ontwikkelde mensen, betere samenwerking tussen mensen en groepen mensen en grotere betrokkenheid bij de samenleving. En, in lijn met het participatiebeleid van de regering, leidt tot betere kennis en begrip van niet-westerse culturen.

Economische waarde van cultuur

De Creatieve Coalitie beschrijft het economische en financiële waarde van cultuur:

(Belang van kunst en cultuur voor de samenleving, 20 december 2020): De toegevoegde waarde van kunst en cultuur in Nederland bedraagt ruim 25 miljard euro. Dat is 3,7 procent van het bruto binnenlands product en bedraagt daarmee twee keer zoveel als landbouw, bosbouw en visserij. In Nederland geven we jaarlijks ruim 14 miljard euro per jaar uit aan media en cultuur, ongeveer 1.700 euro per huishouden. Bij een afbakening van de culturele sector, is de toegevoegde waarde circa 3% van het bruto nationaal product, ofwel ongeveer 18 miljard euro.

Volgens het CBS werken er 142 duizend mensen werkzaam in de sector. Dit is 1,75% van de totale werkgelegenheid.

Een onderzoek van Hendrik Beerda (*Cultuur doet er toe, óók economisch, Boekmanstichting, 20 april 2020*) Uit het onderzoek blijkt dat elke euro die voor de entree wordt betaald – of het nu voor een tentoonstelling is of voor een concert – je met 2,5 kunt vermenigvuldigen. Mensen gaan een hapje eten in de stad, winkelen, maken gebruik van het openbaar vervoer, enzovoort. Die factor van 2,5 is enorm en het maakt niet uit of het om een groot of klein cultuurhuis gaat, binnen of buiten de Randstad. Hier komt nog bij dat de gemiddelde Nederlandse cultuurorganisatie een 8,3

krijgt als waardering van hun bezoekers. Voor 54 procent van de bezoekers draagt de cultuurinstelling bij aan het woonplezier dat zij ervaren in hun stad en tweederde van de bezoekers reist speciaal naar een andere stad voor een culturele organisatie. De baten zijn hiermee veel hoger dan de kosten voor cultuur'.

Talrijke onderzoeken wijzen uit, dat een hoogwaardig cultureel aanbod een stad aantrekkelijk maakt voor de vestiging van hoger opgeleiden en voegt een belangrijk bezoekmotief toe aan de stad. Bovendien genereert de aanwezigheid van een volwassen culturele infrastructuur veel werkgelegenheid bij toeleveranciers, in de horeca en in de culturele organisaties zelf. Dit betekent o.a. dat cultuur in belangrijke mate bijdraagt aan het profiel en imago van de gemeente, zowel voor de eigen inwoners, als voor de 'buitenwereld'.

2 CULTUUR NATIONALE CONTEXT

2.1 Trends en ontwikkelingen in de cultuursector

Tot aan 2009 waren de uitgaven aan cultuur van de verschillende overheidslagen samen (vrijwel) elk jaar hoger dan in het voorgaande jaar, maar daarna volgden zes jaar van bezuinigingen waarin de totale overheidsuitgaven aan cultuur bijna 600 miljoen euro daalden. Pas in 2016 en 2017 was weer een kleine groei zichtbaar. (*Bron: Boekmanstichting 2019, Overheidsuitgaven kunst en cultuur*).

In het afgelopen decennium benadrukt het Rijk in toenemende mate het belang van cultuur voor de samenleving en stelt hiervoor ook geld beschikbaar. Waar alleen de bibliotheken onder wetgeving vallen (De Bibliotheekwet, voluit Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen Wsob, 1 januari 2015) heeft het Rijk voor veel andere culturele deelsectoren regelgeving ontwikkeld. Bijvoorbeeld de Brede regeling combinatiefuncties, de Brede SPUK-regeling (De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten beschikbaar gesteld voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040), de grote ondersteuning van de cultuursector in coronatijd, Cultuureducatie met Kwaliteit, het project Meer Muziek in de klas, de regeling Samen cultuurmaken via het Fonds Cultuurparticipatie en de drie codes Governance, de Fair Practice Code en Code Culturele Diversiteit & Inclusie.

- **Governance Code Cultuur**

De Governance Code Cultuur is een instrument voor goed bestuur en toezicht in de cultuursector. De code omvat het gehele besturingsproces: beleid, uitvoering, toezicht en verantwoording. De negen principes van de code vinden hun vertaling in praktijkaanbevelingen.

- **Fair Practice Code**

De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie op basis van vijf kernwaarden: solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie. De code nodigt uit tot kritische reflectie en biedt een handreiking voor hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt.

- **Code Culturele Diversiteit & Inclusie**

De Code Culturele Diversiteit en Inclusie biedt een kapstok om diversiteitsbeleid integraal op het terrein van personeel, publiek, programma en partners te ontwikkelen. Het culturele veld is zelf verantwoordelijk voor het al dan niet toepassen van de code, maar zowel de Rijksoverheid als de Rijkscultuurfondsen zullen in het kader van subsidieaanvragen navraag doen of de code wordt gehanteerd en in welke mate. Vanuit het principe 'pas toe én leg uit' zal een organisatie uitleg moeten geven in welke mate het actief is met de Code.

Recente ontwikkelingen in de cultuursector zijn:

- Toenemende noodzaak voor samenwerking sectoren Cultuur met Welzijn / WMO / Economie. Hoewel deze noodzaak breed gevoeld wordt, en er de laatste jaren al talrijke initiatieven worden ontwikkeld, zijn er nog weinig geëvalueerde voorbeelden. Best practises die als standaard voorbeeld kunnen dienen, zullen waarschijnlijk de komende jaren zichtbaar worden.
- Toenemende noodzaak voor samenwerkingen binnen de cultuursector. Dit leidt tot de vorming van cultuurclusters /community centers/ bedrijfsverzamelgebouwen/ broedplaatsen en tegelijk tot een verzakelijking/professionalisering van de cultuursector.

- Er is een krappe arbeidsmarkt, die leidt tot een schaarste aan gekwalificeerde medewerkers voor de cultuursector. Voorbeelden: combinatiefunctionarissen, theatertechnici, marketingmedewerkers.
- Energietransitie. De cultuursector ziet de noodzaak van een energietransitie, maar het ontbreekt de culturele sector aan geld om deze transitie zelf te bekostigen.
- Inflatie/stijgende salarissen: De rijks- en gemeentelijke subsidies hebben in het verleden geen rekening gehouden met hoge inflatie; culturele organisatie kunnen hogere salarissen meestal niet uit de bestaande subsidie betalen.
- Vanwege de coronacrisis hebben veel culturele organisaties, ondanks rijks- en gemeentelijke steun, moeten interen op hun reserves. Na de coronaperiode zijn de publieksaantallen (en dus de eigen inkomsten) nog niet op het pré-corona-niveau, terwijl de uitgaven hoger zijn dan in het pré-coronaniveau.

- **Accommodaties**

De Rijksgezelschappen en -musea beschikken in toenemende mate over eigen accommodaties. Veelal komen hier subsidiestromen van Rijk en gemeenten samen, zoals bij voorbeeld bij de Koninklijke Schouwburg/Nationaal Toneel, de Rotterdamse schouwburg/Theater Rotterdam, Amare Den Haag met het Residentieorkest, Nederlands Danstheater en Koninklijk conservatorium. Hier financieren de gemeenten de gebouwen en het Rijk de gezelschappen. In toenemende mate zien gemeenten de (culturele en financiële) voordelen voor het clusteren van cultuurfuncties in zogeheten cultuurclusters of multi-functionele accommodaties waarin niet alleen culturele maar ook sociale functies worden gecombineerd. Voor de vernieuwende culturele functies en startende culturele en new-economy-bedrijfjes ontwikkelen gemeenten daarnaast in toenemende mate zogeheten 'broedplaatsen', veelal in voormalige industriële gebouwen of leegstaande kantoren. Hier kunnen de vernieuwende activiteiten zich laagdrempelig en goedkoop ontwikkelen.

- **Podiumkunsten**

De podiumkunsten hebben in coronatijd grote klappen gehad. Theaters en popzalen die subsidie ontvingen van de gemeenten waren gesloten, terwijl de rijksgezelschappen ruime bijdragen ontvingen van het Rijk. Het publiek keert na corona weliswaar terug, maar de bezoekercijfers zijn nog niet op het pré-coronaniveau. Met name in de popsector is dit zichtbaar, o.a. te wijten aan het feit dat buitenlandse popgroepen in mindere mate door Nederland en Europa toeren. In de theatersector is zichtbaar dat veel banen in de sector zijn verdwenen door corona. Dit, gecombineerd met de behoefte om snel de financiële schade van de coronatijd in te halen, leidt tot een groot aanbod van amusementsproducties, terwijl het vernieuwende aanbod een kwijnend bestaan leidt.

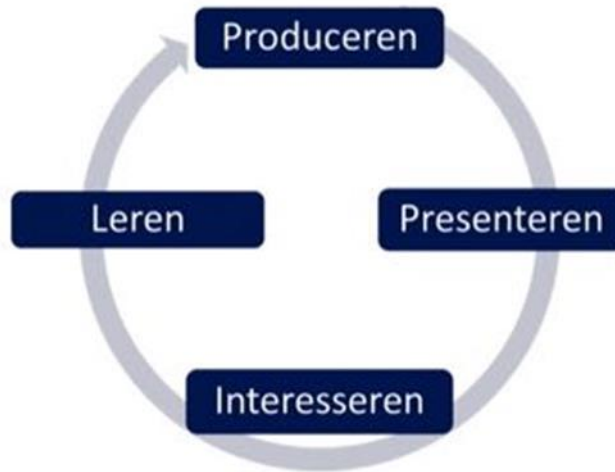
- **Cultuureducatie**

De toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) en de vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG) hebben in 2014 aan de Raad voor Cultuur (RvC) gevraagd om aanbevelingen te doen voor het verstrekken van de cultuureducatie in Nederland. De RvC gaf in het rapport *Meedoen is de kunst (2014)* vijf aanbevelingen, Deze aanbevelingen zijn tot op de dag van vandaag actueel:

1. Zorg voor goede basisvoorzieningen
2. Houd rekening met verschillende levensfasen
3. Waarborg kwaliteit
4. Stimuleer experimenten
5. Ontwerp een atlas voor de actieve cultuurparticipatie.

Cultuureducatie volgt meestal een culturele cyclus, zoals voorgesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

(Culturele cyclus, Cor Wijn 2014)

Het belang van cultuureducatie is, dat kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontplooiën, ongeacht hun thuissituatie of achtergrond. Door een stimulerende omgeving te bieden, kunnen zij hun vaardigheden ontwikkelen, wat bijdraagt aan meer kansengelijkheid in het onderwijs en een gelijkwaardige deelname aan de maatschappij.

Het Rijk heeft de cultuureducatie aangewezen als speerpunt en ondersteunt de sector met de volgende regelingen: het project Meer muziek in klas en de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit en de regeling Samen cultuurmaken via het Fonds Cultuurparticipatie (FCP). Deze laatste regeling ondersteunt projecten waar de culturele sector en andere sectoren in het sociale domein samenwerken aan cultuur voor iedereen, zoals de zorg, werk en jeugdhulp. Het doel is zoveel mogelijk verschillende groepen mensen op zoveel mogelijk verschillende plekken binnen de samenleving, actief deel te laten nemen aan cultuur. Naast het FCP zijn het VNG, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) partner in het programma.

De subsidieregeling School en Omgeving van het ministerie van OCW heeft als doel meer leerlingen een buitenschools aanbod te bieden. Dit moet aansluiten bij de lokale behoefte en persoonlijke omgeving.

Voor leerlingen in het voorgezet onderwijs is er de Cultuurkaart. Dit is een kaart met een tegoed van € 15. De leerling besteedt dat bedrag aan een culturele activiteit. Daarnaast is deze Cultuurkaart ook een Cultureel Jongeren Paspoort (CJP) dat korting geeft op verschillende culturele activiteiten.

Leerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) kunnen via school een MBO Card aanvragen.

- **Popcultuur / jongerencultuur**

De popsector is voortgekomen uit de jongerencultuur (jongerencentra, die in de jaren '70 en '80 popmuziek gingen programmeren). Nog steeds is een aantal poppodia onderdeel van een welzijnsorganisatie. Vanaf eind jaren '60 is ook de belangstelling voor popmuziek sterk toegenomen; dit is de reden dat veel conservatoria en muziekscholen instrumentlessen gingen geven op popinstrumenten (gitaar, slagwerk keyboards). Tegenwoordig kent vrijwel iedere

gemeente een cultuureducatieorganisatie waar deze lessen worden gegeven; de laatste 15 jaar aangevuld met lessen in hiphop, rap, nieuwe media, etc.

Vrijwel iedere gemeente kent een aantal (amateur)popmuziekbandjes; in circa 60 gemeenten is een middelgroot tot groot poppodium gevestigd. Het aantal kleinere locaties waar af en toe popmuziek wordt uitgevoerd is niet bekend.

- **Bibliotheken**

De openbare bibliotheek behoort tot de meest bezochte sociaal-culturele voorziening van Nederland. Ongeveer 3,4 miljoen personen (2,2 miljoen jeugd en 1,2 miljoen volwassenen) zijn lid van de openbare bibliotheek. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) omschrijft een voor iedereen toegankelijke openbare bibliotheekvoorziening, die bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek. De wet geeft de volgende functies aan een bibliotheek:

- a. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- b. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- c. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- d. organiseren van ontmoeting en debat; en
- e. laten kennis maken met kunst en cultuur.

Gemeenten krijgen in 2023 een extra impuls van € 17,6 miljoen van de Rijksoverheid extra voor bibliotheken en in 2024 nogmaals € 38,4 miljoen. Dit extra geld gaat in de eerste plaats naar gemeenten die geen bibliotheek hebben. Ook gemeenten waar de inwoners lang moeten lopen of fietsen om bij de bieb te komen krijgen voorrang, evenals als gemeenten met veel inwoners met bijvoorbeeld een laag inkomen, of een hoge laaggeletterdheid.

Gemeenten kunnen in 2023 en 2024 geld aanvragen voor een nieuwe of betere bibliotheek, via de Regeling Eenmalige specifieke uitkeringen lokale bibliotheekvoorzieningen. Gemeenten kunnen aanvragen indienen bij de Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I).

Gemeenten en provincies krijgen vanaf 2025 een zorgplicht voor voldoende en volwaardige bibliotheken.

- **Amateurkunst**

Zo'n 40% van de Nederlandse bevolking beoefent op regelmatige basis een kunstvorm. Ons land telt dus zo'n 7 miljoen amateurkunstenaars. Vanwege de coronapandemie konden veel amateurverenigingen niet meer repeteren of optreden. Daaruit vloeide een grote terugloop in ledenaantallen voort. Een aantal amateurverenigingen is daarom opgeheven (aantal onbekend). Dit, gekoppeld aan de vergrijzing van de bevolking, veroorzaakt dat tal van amateurverenigingen het zwaar hebben. In zijn verkenning '*Cultuur voor stad, land en regio*' (2017) onderstreepte de RvC het belang van een vruchtbare amateursector als onmisbaar deel van de humuslaag voor het functioneren van cultuur binnen een stad of regio.

Het Rijk ondersteunt via het FCP amateurkunstprojecten die van landelijk belang zijn.

Bijvoorbeeld een project dat het immaterieel erfgoed zoals ambachten levend houdt. Het fonds wil meer mensen mee laten doen aan kunst en cultuur. LKCA heeft daarom een onderzoek laten uitvoeren (*LKCA/ BMC, Revitalisering van de amateurkunst Investeren in een betere ondersteuningsstructuur, september 2021*), waarin o.a. gepleit wordt voor:

- Morele ondersteuning en erkenning; zorg er op lokaal niveau voor dat een cultuurcoach of cultuurmakelaar in contact is met de amateurkunstgroepen ter plaatse. Aanhoren wat er speelt, waar nodig gerichte ondersteuning in de vorm van coaching, verwijzing of bemiddeling, vormt de basis voor een goede ondersteuningsstructuur.
- Vergroting van de zichtbaarheid; niet alleen voor de eigen club of het eigen project, maar ook voor de amateurkunst in zijn algemeenheid. Er is een behoefte aan regionale en landelijke netwerken.

- Verjonging/vernieuwing van bestaande organisaties, zowel qua leden als qua bestuur en ondersteuning daarvoor.
- Betere en betaalbare facilitaire voorzieningen, zoals repetitieruimtes en mogelijkheden voor optredens.
- Ondersteuning bij visieontwikkeling en artistieke ontwikkeling, zowel voor de eigen club of het eigen project, als in de verbinding met organisaties en initiatieven in het sociaal domein en met de professionele kunsten.
- Begeleiding bij de eigen online performance; niet alleen als communicatiemiddel, maar ook als medium voor artistieke projecten en presentaties.

- **Makersklimaat/cultuurproductie**

Gemeenten die geen (rijks)gesubsidieerd theater, dans-, of muziekgezelschap hebben, gaan er in toenemende mate toe over om een zgn. broedplaats in te richten. In deze veelal voormalige industriële gebouwen vestigen kunstenaars, media-ontwikkelaars, theatermakers en starts-ups zich. Het is gebruikelijk dat de gemeente de broedplaats betaalt en dat de kunstenaars zelfvoorzienend zijn. Op die wijze vindt in de gemeente laagdrempelig (en tegen acceptabele kosten) kunst- en cultuurproductie plaats.

- **Beeldende kunst**

Beeldend kunstenaars (de succesvolle kunstenaars uitgezonderd) hebben altijd een laag inkomen gehad. Voor een beeldend kunstenaar was en is het gebruikelijk om naast een klein inkomen uit de kunstpraktijk een ander inkomen te hebben. De Coronapandemie heeft hard toegeslagen bij de beeldend kunstenaars. Zonder mogelijkheid te exposeren en zonder particuliere- en overheidsopdrachten droogden hun inkomsten op. Het CBS constateert in de *Monitor Kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep (6-10-2021)*: *“Kunstenaars hadden in 2017/2019 in doorsnee een persoonlijk bruto jaarinkomen van 32 duizend euro, 9 duizend euro minder dan de werkzame beroepsbevolking als geheel. Het doorsnee (of mediane) inkomen is het middelste inkomen als alle inkomens van laag naar hoog worden gerangschikt. Dat betekent dat de helft van alle kunstenaars een inkomen had van 32 duizend euro of lager en de andere helft een hoger inkomen. Van de kunstenaars verdienden degenen met een ontwerpend beroep in doorsnee het meest (38 duizend euro) en degenen met een beeldend beroep het minst (14 duizend euro)”*.

Teneinde de inkomenspositie van de kunstenaars te verbeteren heeft het Rijk via het Mondriaanfonds de regeling Kunstenaarshonorarium in het leven geroepen. De regeling is bedoeld voor beeldende kunstinstellingen die zonder verkoopdoel hedendaagse beeldende kunst en/of erfgoed tentoonstellen van kunstenaars uit binnen- of buitenland. Het maken van nieuw werk voor een tentoonstelling of evenement. Er kan subsidie worden aangevraagd voor de volgende werkzaamheden:

- Aanpassen van bestaand werk.
- Werkzaamheden in het verlengde van het vervaardigen van werk.
- Het leveren van bestaand werk (in bezit van de kunstenaar(s)) voor een tentoonstelling.

De hoogte van de bijdrage wordt per aanvraag vastgesteld. Een bijdrage wordt verstrekt als de hoogte van het honorarium minimaal 100% van de in de richtlijn genoemde beloning bedraagt. De maximale bijdrage is 50% van het normbedrag (exclusief btw) in de richtlijn Kunstenaarshonoraria.

- **Musea, Erfgoed en historie**

Onderzoeken laten zien dat historische (binnen)steden, monumenten, musea en klassiek Hollandse landschappen een grote aantrekkingskracht op bezoekers en toeristen hebben.

Het erfgoed is onderdeel van de culturele identiteit van een gemeente. Erfgoed en monumenten worden via landelijke regelingen en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) ondersteund; het beheer van het nationale erfgoed is ondergebracht bij gesubsidieerde maar onafhankelijke professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's).

Voorbeelden voor (grootschalige) concentraties van erfgoed en monumenten: de Zaanse Schans, een gedeelte van de binnenstad van Amsterdam, de vestingstadjes Muiden en Boertange, etc

- **Evenementen/festivals**

Wereldwijd vinden al bijna 150 jaar culturele festivals plaats, waarvan het Bayreuth festival (1876) en de Salzburger Festspiele (1877) de oudste zijn. Ook popmuziekfestivals zijn sinds het Monterey International Pop Festival (1967) en Woodstock (1969) in de hele wereld een erkende culturele activiteit. Er zijn vele vormen van festivals, zoals dans, muziek, theater, beeldende kunst, etc. Festivals komen in vele schaalgrootten voor. Wat alle festivals gemeen hebben, is dat ze gedurende een korte vastgestelde periode plaatsvinden, dat ze grote publieksgroepen bereiken, de ze veel publiciteit genereren, en dat ze duur zijn omdat er voor de korte festivalperiode een grote organisatie en een grote infrastructuur moet worden opgebouwd. De toegangsprijzen voor festivals zijn daarom veelal erg hoog.

- **Combinatiefunctionarissen**

Het Rijk heeft de Brede SPUK-regeling voor alle gemeenten beschikbaar gesteld voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis. De tweede aanvraagperiode loopt van 1 september tot en met 31 oktober 2023, voor de periode 2024 tot en met 2026.

Van de 355 gemeenten doen er 350 mee aan de Brede Regeling Combinatiefuncties (99%). Van deze gemeenten heeft 78% een cultuurcoach/cultuurmakelaar/ combinatiefunctionaris, die betaald wordt uit de BRC. De regeling voor combinatiefunctionarissen sluit aan bij de rijksregeling CMK3 (CMK1 is gestart in 2011). De CMK3 loopt van 2021-2024. Deze regeling wordt beheerd door het FCP. De Brede regeling combinatiefuncties geeft zes door het Rijk opgestelde profielen: Buurtsportcoach, Cultuurcoach, Combinatiefunctionaris Onderwijs, Clubkadercoach (incl. Verenigingsmanager en Sportparkmanager), Beweegcoach en Coördinator Sport en Preventie.

Gemeenten zetten combinatiefunctionarissen cultuur (cultuurcoaches) in om verbinding te leggen met: Primair onderwijs (94%), Aanbieders kunst en cultuur (86%), Buurt (53%), Welzijn (49%).

- **Lokale omroepen**

Vanuit de Mediawet ontvangen gemeenten uit het Gemeentefonds sinds 2015 een rijksbijdrage Dit bedrag wordt jaarlijks aangepast aan het geldende accres. In 2020 was dit bedrag € 1,53 per huishouden (*Bekostiging van de lokale publieke omroep, VNG juli 2023*). Staatssecretaris Uslu (Cultuur en Media) is van plan om lokale omroepen voortaan alleen nog vanuit de rijksoverheid te financieren. De VNG is het niet eens met deze keuze.

- **Subsidies**

Als algemene regel subsidieert het Rijk het nationale aanbod zoals de nationale theater- en dansgezelschappen, de rijksmusea en de orkesten.

De rol van de provincie is van oudsher het 'spreiden' van dit aanbod, maar de provincies varen in toenemende mate een eigen koers, waardoor de culturele rol van de provincie per provincie wisselend is, ook in financieel opzicht.

De gemeenten zijn van oudsher verantwoordelijk voor de afname van het aanbod. Hier bestaat echter geen wetgeving voor. In 2017 bedroegen de uitgaven van lokale overheden aan cultuur 1,965 miljard euro, terwijl de centrale overheid 1,192 miljard euro aan cultuur spendeerde (Bron: Boekmanstichting, CBS 2018, CBS 2019).

Het Rijk heeft het afgelopen decennium geconstateerd dat het ontbreken van wetgeving ertoe leidt, dat in het zowel bij het Rijk als bij de gemeenten er 'gaten' vallen in de cultuursectoren. Daarom gaat het Rijk er in toenemende mate toe over om wetgeving in te stellen (Wsob 2015 - bibliotheekwet), ondersteuningsregelingen voor lokale cultuureducatie, Cultuurfondsen die subsidies aan lokale en regionale projecten verstrekken (Fonds Podiumkunsten, Fonds Cultuurparticipatie en Amateurkunst), Mondriaanfonds (beeldende kunst), etc.

- **Cultuur en participatie**

Participatie is al jaren een van de belangrijkste onderwerpen voor de Nederlandse samenleving: hoe kan de integratie van groepen met een achterstand (vanuit opleiding, inkomen, migratie) in de samenleving verbeterd worden? Een van de oplossingen die het Rijk aandraagt via het FCP, is de Regeling Samen cultuur maken. Dit is een subsidieregeling waar het sociaal en het cultureel domein samenwerken aan cultuur voor iedereen. Deze regeling bestaat uit 3 verschillende sporen:

Spoor 1 | Try-out (aanvragen kunnen ingediend worden vanaf 5 juni 2023),

Spoor 2 | Ontwikkeltraject (idem vanaf 5 juni 2023)

Spoor 3 | Meerjarentraject (Opent 06 nov 2023).

Voorwaarden voor subsidieaanvragen zijn, dat het een project betreft dat gericht is op kunst-, cultuur- of erfgoedbeoefening door mensen waarvoor dit niet vanzelfsprekend is. Er moet tevens sprake zijn van gelijkwaardige samenwerking en kennisoverdracht tussen instellingen en professionals uit het culturele- en sociale domein.

- **Citymarketing**

Gemeenten zien in toenemende mate dat cultuur een belangrijk onderdeel is van de regionale, nationale en zelfs internationale profilering van de gemeente. Een voorbeeld hiervan (gemeente Amersfoort, 2023): *"Citymarketing promoot het volledige cultuuraanbod van Amersfoort, waaronder exposities, evenementen, optredens en voorstellingen van onze culturele partners. Via de UIT-agenda van de campagne Tijd voor Amersfoort kan het publiek het complete cultuur- en uitgaansaanbod vinden"*.

2.2 Het cultuurbeleid van de provincie Zuid-Holland

Provincies dragen voor ongeveer 10% bij aan de totale overheidsuitgaven aan cultuur.

De provincie Zuid-Holland richt zich voornamelijk op cultuurparticipatie en erfgoed.

Voor de cultuurparticipatie subsidieert de provincie de volgende 4 organisaties:

- Kunstgebouw
- Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland
- Popunie Zuid-Holland
- Stichting Educatieve Orkest Projecten (SEOP)

Voor het erfgoed ondersteunt de provincie het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

(Bron: website provincie Zuid-Holland)

De provincie Zuid-Holland heeft subsidie beschikbaar voor:

- Rijksmonumenten restauratie en herbestemming
- Erfgoedlijnen
- Archeologie, publieksbereik

- *Molens*
- *Ondersteuning cultuureducatie via gesubsidieerde organisatie Kunstgebouw*

Zuid-Holland heeft van alle provincies het grootste inwonertal, en geeft daarom het hoogste bedrag aan cultuur uit. De uitgave per inwoner staat op de vierde plaats: Noord-Holland, Groningen en Limburg geven per inwoner meer uit aan cultuur. Zeeland en Friesland geven een vergelijkbaar bedrag aan cultuur uit als Zuid-Holland.

Daarnaast valt op dat Zuid-Holland het grootste deel van het budget uitgeeft aan Erfgoed en in mindere mate aan cultuureducatie. In tegenstelling tot andere provincies stelt de provincie geen budgetten beschikbaar voor bijvoorbeeld matching van gemeentelijke cultuur (ten behoeve van bijvoorbeeld festivals, theaterproducties, theater- en dansgezelschappen, amateurverenigingen, etc.).

(Bron: Regionale cultuurmonitor, Atlas research / Boekmanstichting, december 2022)

Tabel 1 – Gemeentelijke en provinciale cultuurlasten in 2021, per provincie

Provincie	Aantal inwoners	Cultuurlasten gemeenten	Cultuurlasten provincies	Totaal cultuurlasten	Cultuurlasten per inwoner
	N	x €1.000	x €1.000	x €1.000	€
Drenthe	494.771	42.498	20.181	62.679	127
Flevoland	428.226	43.388	7.951	51.339	120
Fryslân	651.435	55.227	39.115	94.342	145
Gelderland	2.096.603	187.724	42.960	230.684	110
Groningen	586.937	73.723	27.692	101.415	173
Limburg	1.115.872	124.261	42.651	166.912	150
Noord-Brabant	2.573.949	270.283	40.392	310.675	121
Noord-Holland	2.888.486	419.031	16.638	435.669	151
Overijssel	1.166.533	123.265	18.048	141.313	121
Utrecht	1.361.153	165.012	23.119	188.131	138
Zeeland	385.400	35.980	20.276	56.256	146
Zuid-Holland	3.726.050	520.459	26.466	546.925	147

3 CULTUUR LEIDSCHENDAM-VOORBURG

Dit hoofdstuk bestaat enerzijds uit feiten en cijfers over het culturele leven in Leidschendam-Voorburg en anderzijds uit informatie die naar voren is gekomen tijdens de gesprekken die zijn gevoerd (voor de gesprekspartners: zie bijlage 1).

De eerste drie paragrafen bevatten vooral feitelijke informatie: de paragrafen 3.3 en 3.4 zijn hoofdzakelijk gebaseerd op meningen van geïnterviewden.

3.1 Karakteristieken van de gemeente

De gemeente bestaat uit de kernen Voorburg, Leidschendam en Stompwijk. De kernen zijn in 2002 tot één gemeente gefuseerd.

(concept-Omgevingsvisie gemeente 2023)

"Sinds de fusie in 2002 bestaat Leidschendam-Voorburg uit drie kernen: Voorburg., Stompwijk en Leidschendam. Elk van deze kernen is op een andere wijze, en in een ander tijdsframe tot ontwikkeling gekomen. Ook de ligging, ten opzichte van elkaar en de omliggende regio, hebben hun invloed uitgeoefend op de ontwikkeling van deze kernen. Dit heeft geresulteerd in drie kernen met ieder een eigen structuur en cultuur. Het benadrukken van deze eigenheid en tegelijkertijd samen te werken zorgt voor de kracht van Leidschendam-Voorburg. Toch is er door de eeuwen heen een duidelijke verbinding geweest tussen de kernen, de Vliet en de rol die het water altijd in Nederland heeft gespeeld: als transportader voor mensen en goederen, als gevaar wartegen het land beschermd moe(s)t worden en als noodzakelijke element voor de landbouw".

Voor grotere culturele activiteiten zijn de inwoners van Voorburg en Leidschendam op Den Haag; gericht. Stompwijk daarentegen op Zoetermeer.

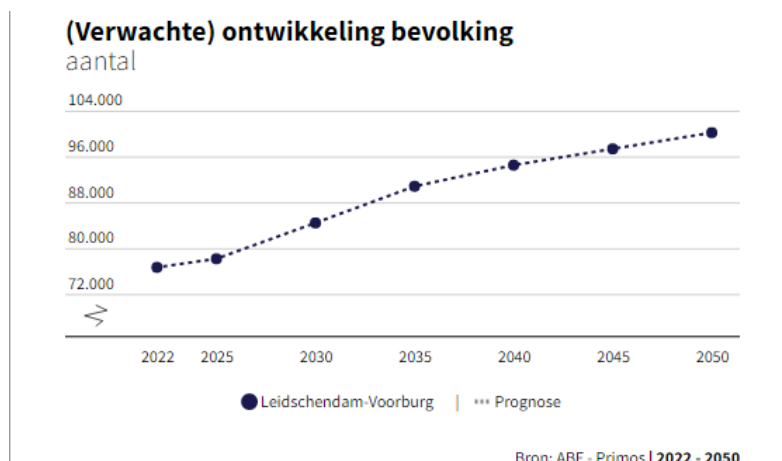
Naast de duidelijke cultuurverschillen tussen de kernen, kent de gemeente veel natuur, water en Hollandse landschappen; de duinen en zee liggen vlakbij.

De historie van de gemeenten gaat terug tot aan de Romeinen (de Limes). De gemeente speelde dankzij de nabij gelegen regeringsstad Den Haag vaak een belangrijke rol op nationaal en zelfs internationaal gebied (de gebroeders Huygens, Spinoza, de Oranjes).

De gemeente verwacht een stijging van de bevolking tot 2050 t.o.v.2022 met 30%, daar waar de verwachting voor heel Nederland op 11% staat. Circa 30% van de inwoners heeft een migratieachtergrond, waarvan een deel uit tijdelijke werknemers bestaat (expats).

Door de bevolkingsgroei kan de gemeente terecht komen in de categorie 100.000+ gemeenten:

(bron: gemeente Leidschendam-Voorburg)

Het gemiddelde inkomen in de kern Voorburg is € 36.477, in Leidschendam € 23.706 (*bron: gemeente Leidschendam-Voorburg*). Van de kern Stompwijk zijn geen separate gegevens bekend.

3.2 Gemeentelijke beleidsdocumenten

Een aantal recente gemeentelijke beleidsdocumenten is relevant voor de cultuursector. We vatten de inhoud hierna kort weer.

Coalitieprogramma

Coalitieakkoord 2022-2026 Verbinden, vertrouwen, vooruitgang.

Visie

Sport, kunst, cultuur en recreatie is belangrijk, omdat dit onze gemeente levendig en aantrekkelijk maakt. Het draagt bij aan de ontwikkeling en vaardigheden, maar natuurlijk ook gewoon aan het plezier van onze inwoners. Doordat de gemeente ruim baan geeft aan creatieve ondernemers en vrijwilligers, en ruimte biedt voor samenspraak, steken zij frisse energie in de organisatie van mooie evenementen en activiteiten.

Sport, kunst, cultuur en recreatie moeten bereikbaar zijn voor iedereen in onze gemeente. Bij de inrichting van onze openbare ruimte is sport daarom een centraal thema. Daarnaast blijven we natuurlijk beschikken over goede theatervoorzieningen en een multifunctionele bibliotheek.

Dat doen we onder meer door:

1. Onze gedeelde geschiedenis te vertellen op een eigentijdse manier
2. Sport en bewegen in de openbaar ruimte en in wijken te stimuleren met extra aandacht voor brede doelgroepen
3. Samen met sportverenigingen te blijven investeren in de kwaliteit van sportaccommodaties door een investeringsfonds op te richten
4. Onze monumenten en erfgoed te koesteren

Cultuur, sport en recreatie

- In de uitvoering zetten we coaches en lokale helden als rolmodellen gericht in op wijkniveau
- Het college onderkent het belang van muziekonderwijs in de klas, voor zowel de basisscholen als voor het middelbaar onderwijs
- Fiets-, wandelpaden en MTB-trails door Stompwijk, het Groene Hart en Vlietland zijn belangrijk, met goede bewegwijzering naar recreatieve bezienswaardigheden én met aandacht voor het groene karakter van het buitengebied
- Vlietland is een belangrijk recreatiegebied in onze gemeente, mede door de bouw van recreatiewoningen en extra voorzieningen. We vinden het belangrijk dat dit recreatiegebied goed bereikbaar en toegankelijk blijft.
- Het college stuurt aan op een duidelijke keuze over de toekomst van Huygens Museum
- Het college gaat op zoek naar een locatie voor buitenzwembad met recreatiemogelijkheid
- Ons college gaat onze rijke historie in de musea en buiten, virtueel ondersteund, nog meer zichtbaar maken.
- Op de subsidietafels zorgen we voor een goede balans tussen de subsidies voor kunst en cultuur, evenementen en sport, met een gedegen verantwoording achteraf
- Het college legt subsidies meerjarig vast om zo de continuïteit te waarborgen, maar vraagt wel om een degelijke jaarlijks financiële verantwoording
- Aanlegsteigers worden uitgevoerd met aandacht voor duurzaamheid en bij voorkeur nabij historisch erfgoed
- We behouden Cultuur & Co.

Visie op kunst en cultuur in Leidschendam-Voorburg Van Forum tot Universum 2015

Een korte samenvatting van deze cultuurvisie:

We hebben de economische, artistieke en maatschappelijke waarde van cultuur op een rij gezet en in vier speerpunten aangegeven wat we er mee willen. Het samen oppakken van deze speerpunten staat daarbij voorop.

Speerpunt 1

Kunst en cultuur dragen bij aan het aantrekken van bezoekers en (nieuwe) inwoners.

In een gemeente waar aandacht is voor kunst en cultuur is het goed wonen, werken en recreëren.

Dat betekent concreet dat kunst en cultuur bijdragen aan het aantrekken van bezoekers en (nieuwe) inwoners.....wij kiezen voor een aantal onderscheidende iconen om de bekendheid van onze gemeente te vergroten. De Romeinen, Christiaan en Constantijn Huygens, Prinses Marianne, de Vliet, de buitenplaatsen, het sluisgebied in Leidschendam en de molens zijn hiervan voorbeelden.

Speerpunt 2

Kunst en cultuur dragen bij aan het woonklimaat in de buurten, wijken en kernen

Mede dankzij Den Haag ligt een groot deel van het nationale en internationale culturele leven

binnen handbereik. In plaats van dit in Leidschendam-Voorburg te kopiëren, richten we onze onverdeelde aandacht op al onze lokale verenigingen en op activiteiten die een link hebben met onze buurten, wijken en kernen en met onze geschiedenis. Wij benoemen culturele hotspots:

plekken voor actieve en passieve cultuur, voor de wijk en de buurt, voor de amateurkunstenaar en de professional, voor lessen, lezen en leren, voor rouw en plezier.

Speerpunt 3

Kunst en cultuur dragen bij aan maatschappelijke vaardigheden (21st century skills). Onze samenleving ontwikkelt zich voortdurend, en snel. Niet alleen wijzelf, maar ook onze vaardigheden moeten meegroeien om straks volwaardig te kunnen participeren in de samenleving. Creativiteit is één van deze vaardigheden. Kennis maken met kunst en cultuur door te leren, te doen en te ervaren, vergroot die vaardigheid. Niet voor niets is kunst- en cultuureducatie onderdeel van de door het ministerie van OCW opgestelde leerdoelen, en stelt het landelijke Fonds Cultuurparticipatie het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit' open voor gemeenten.

Speerpunt 4

Samenwerking draagt bij aan kunst en cultuur. Cultuur verbindt. Maar met alleen een visie komen we er niet. Om deze visie ook echt leven in te blazen, is samenwerking tussen de lokale cultuurinstellingen, het bedrijfsleven en de gemeente noodzakelijk. Daar zetten wij samen stevig op in.

Visie is kiezen

Tot slot, het verwoorden van een visie betekent keuzes maken en prioriteiten stellen. We vatten de in deze visie verwoorde prioriteiten op volgorde van belangrijkheid samen:

1. Kunst en cultuur die buiten onze gemeente aandacht trekt en onderscheidend is in de regio
2. Cultuureducatie
3. Erfgoedpodium
4. Bundeling van cultureel initiatief in drie podia in buurten, wijken en kernen

Omgevingsvisie Leidschendam-Voorburg (gereed circa 2023)

De gemeente is gestart met het ontwikkelen van een Omgevingsvisie. Op de gemeentelijke website staat hierover:

"Wat voor gemeente willen wij zijn in 2050? Dat is de hoofdvraag bij de omgevingsvisie, het centrale beleidsdocument dat richting geeft aan de fysieke leefomgeving van Leidschendam-Voorburg. Met de fysieke leefomgeving wordt alles bedoeld dat nodig is om te kunnen leven, wonen, werken, leren, bewegen en recreëren. Denk aan gebouwen, water, lucht, bodem, natuur, wegen, voorzieningen en cultureel erfgoed. We beschrijven in de omgevingsvisie wat we belangrijk vinden, wat we willen beschermen en verbeteren".

Erfgoedverordening gemeente Leidschendam-Voorburg 1 oktober 2017

De gemeente kent een Erfgoedverordening, waarin de gemeentelijke regelgeving wordt gegeven. Het betreft o.a. de erfgoedonderdelen gemeentelijk monumenten, gemeentelijk dorpsgezicht, onroerende zaken (o.a. bomen, wegen, straten, pleinen, bruggen, vaarten, sloten), beeldbepalende zaken, gemeentelijk groenmonumenten, gemeentelijk kerkelijk monumenten, bouwhistorisch onderzoek, archeologisch monument, archeologisch onderzoek, gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart. de gemeente kent geen Erfgoed- en monumentennota.

Evenementenbeleid Leidschendam-Voorburg

Onder een evenement verstaat de gemeente het volgende:

- een bijzondere en unieke gebeurtenis;
- van beperkte duur;
- met een eenmalig of terugkerend karakter (jaarlijks, iedere twee, vijf of tien jaar etc.);
- het wijkniveau overstijgend (lokale, regionale of (inter)nationale uitstraling);
- gericht op een relatief groot publiek (afhankelijk van het type evenement);
- publiek/openbaar toegankelijk, gratis of tegen betaling.

Vlooiën- en snuffelmarkten, braderieën en straat- of buurtfeesten worden dus niet al evenement gezien.

In het evenementenbeleid worden drie niveaus van evenementen onderscheiden:

Low profile evenementen: Deze zijn primair gericht op de bewoners. Ze vormen een brede basis waarmee de leefbaarheid en de sociale inclusiviteit wordt versterkt.

Medium profile evenementen: Deze versterken de identiteit van Leidschendam-Voorburg en trekken regionale aandacht van bestaande en nieuwe bezoekers.

High profile evenementen: Dit zijn identiteitsdragers die beeldbepalend zijn voor Leidschendam-Voorburg en die bovenregionale aandacht trekken van bezoekers. de gemeente streeft er naar het aantal locaties dat geschikt is voor evenementen (waaronder bijzondere locaties die een extra aantrekkingskracht hebben) uitbreiden om evenementen met regionale aantrekkingskracht aantrekkelijker te maken.

Bouwsteen Economie en bedrijvigheid, 21 september 2021

Deze rapportage constateert dat de gemeente een woonstad is; een groot deel van de inwoners werkt buiten de gemeente.

De combinatie van vier belevingswaarden binnen Leidschendam-Voorburg vormt de aantrekkingskracht voor inwoners, recreanten en toeristen: historie, water, natuur en shoppen.....

Ook de kleinschalige en middelgrote evenementen dragen bij aan de levendigheid en aantrekkelijkheid van Leidschendam-Voorburg. Het aantal banen in de toeristische sector blijft in Leidschendam-Voorburg nog achter, terwijl de sector elders in de regio groeit. Om de bezoekerseconomie te stimuleren zetten we in op versterken van het recreatieve aanbod en de zichtbaarheid ervan door structurele profilering en positionering van Leidschendam-Voorburg als toeristische trekpleister (pagina 17). Om een levendige gemeente te blijven, zijn economische functies en aantrekkelijke winkelgebieden, wijken en buitengebied van

essentieel belang. Het voorzieningenniveau in onze gemeente moet van uitstekende kwaliteit zijn en we willen ruimte bieden aan kleinschalige bedrijvigheid passend bij onze woongemeente (pagina 18). We verkennen de noodzakelijkheid van het compacter maken en herpositioneren van Huygenskwartier, De Julianabaan en Leidschendam Centrum zodat deze gebieden aantrekkelijk blijven. Dit doen wij onder andere door het inruilen van retail-functies naar andere economische functies (o.a. voor voorzieningen en kleinschalige bedrijfsruimte, bij voorkeur aan de randen) (pagina 22). Door toename van het aantal inwoners en de toenemende vergrijzing, neemt ook de vraag naar (zorg)voorzieningen toe, denk hierbij aan o.a. 1^e en 2^e lijns-zorg, onderwijs en ontmoeting. Hier is extra ruimte voor nodig, met name in de wijken dichtbij de bewoners. Hiervoor is het o.a. van belang dat binnen bestaande herontwikkelingsprojecten ruimte voor dergelijke voorzieningen wordt gereserveerd. In de wijken zetten we in op behoud van het voorzieningenniveau en waar nodig, gelet op de toename van het aantal woningen en inwoners, breiden we de voorzieningen uit binnen de bestaande woningbouwprojecten. Het gaat hier om voorzieningen in brede zin van het woord, zoals zorg, onderwijs, sport, cultuur. Bij herontwikkelingsprojecten zal hier nadrukkelijk aandacht voor zijn (pagina 23).

Klaar voor de toekomst, doorlichting organisatie, TwijnstraGudde, december 2021

TwijnstraGudde concludeert o.a. dat de ambities van Leidschendam-Voorburg in verhouding tot de capaciteit die beschikbaar is om dit te realiseren, een uitdaging is. TG verwacht dat deze uitdaging in de toekomst alleen nog maar verder zal toenemen en zal vragen om andere rolinvulling, manieren van organiseren en samenwerkingen. Het culturele veld constateert dit ook. Met name werd in de gesprekken genoemd dat de gemeente regelmatig vraagt een activiteit te ontwikkelen of uit te voeren, zonder het daarbij behorende budget beschikbaar te stellen. Dit heeft overbelasting bij het culturele veld tot gevolg.

3.3 Cultuursector in feiten en cijfers

De gemeente kent een cultureel veld dat aanzienlijk groter en breder is dan gemeenten van vergelijkbare omvang: Cultuureducatie (12), Beeldende kunst (38, de meeste individuele beeldende kunstenaars zijn hier niet bij opgeteld), Dans (9), Bibliotheek (3 vestigingen), Muziek (54), Theater (8), Historie/Erfgoed (11), accommodaties (18), Ondersteuningsorganisaties (5), Culturele festivals (12). Zie bijlage 2 waarin de culturele organisaties zijn opgenomen.

Opvallend is het grote aantal organisaties in de cultuureducatiesector, de beeldende kunstsector en de Historische-/Erfgoedsector. Het aantal min of meer structureel gesubsidieerde culturele organisaties is beperkt tot 9. Dit betekent dat 95% van de culturele organisaties bestaat uit amateurverenigingen en ongesubsidieerde professionals, die in meer of mindere mate gebruik kunnen maken van incidentele en projectsubsidies.

Kunst in de openbare ruimte

In opdracht van de afdeling Stadsbeheer onderhoudt Kunstwacht de kunstwerken van de gemeente in de openbare ruimte. Volgens opgave van de gemeente gaat het om 150 kunstwerken.

Culturele gebouwen en locaties

De gemeente telt 18 accommodaties (zonder de beeldende kunst-galerieën en musea mee te tellen) die regelmatig voor uitvoeringen van culturele activiteiten worden gebruikt. Dit lijkt een hoog aantal, maar hieronder vallen 7 buurt- en wijkcentra, 2 kerken en 3 bibliotheekvestigingen.

De overige accommodaties die voor culturele uitvoeringen worden gebruikt, hebben een beperkte publiekscapaciteit. Voor een overzicht van de accommodaties, zie bijlage 3: culturele accommodaties.

Deelname aan cultuur (passief en actief)

Cijfers publieksbereik

- Huygens festival: lokale, regionale, nationale en internationale bezoekers (bezoekcijfers: 2.000 bezoekers en 6.000 kijkers via livestream). De separate publiekscijfers van het Prinses Marianne festival (onderdeel van het Huygensfestival) zijn niet opgevraagd.
 - Bibliotheek: Leidschendam, Voorburg, Stompwijk. Aantal bezoekers: 175.168 (2019).
 - Aantal leden amateurverenigingen: niet bekend.
 - Aantal bezoekers amateuractiviteiten: niet bekend.
 - Bezoekers Filmvoorstellingen: zie cijfers theater Ludens.
 - Theater Ludens Van de bezoekers uit Leidschendam-Voorburg komt 60% Voorburg, 40% Leidschendam. Van het totaal aantal bezoekers komt 95% uit Leidschendam-Voorburg; Overige 5% komt uit Zoetermeer. Aantal bezoekers: 31.143.
- Nadere onderverdeling:
- 11.163 bezoekers theateraangebod
 - 8906 bezoekers hotspot-activiteiten (schoolvoorstellingen, popactiviteiten, popactiviteiten, lokale voorstellingen, cultureel-maatschappelijke activiteiten.
 - 8.200 bezoekers jeugdtheaterschool
 - 2.874 uit commerciële verhuringen
 - Veur Theater: Bezoekcijfers niet opgevraagd.
 - Cultuureducatie: 75% van alle basisschoolleerlingen komen 6 keer per jaar in aanraking met cultuur.
 - Betalend publiek Huygens Museum en Huygens Hofwijck: 11.000. regionale, nationale en internationale bezoekers.

(Uitsplitsing cultuuruitgaven Leidschendam-Voorburg. Bron: CBS Detaillering cultuurlasten 2019)

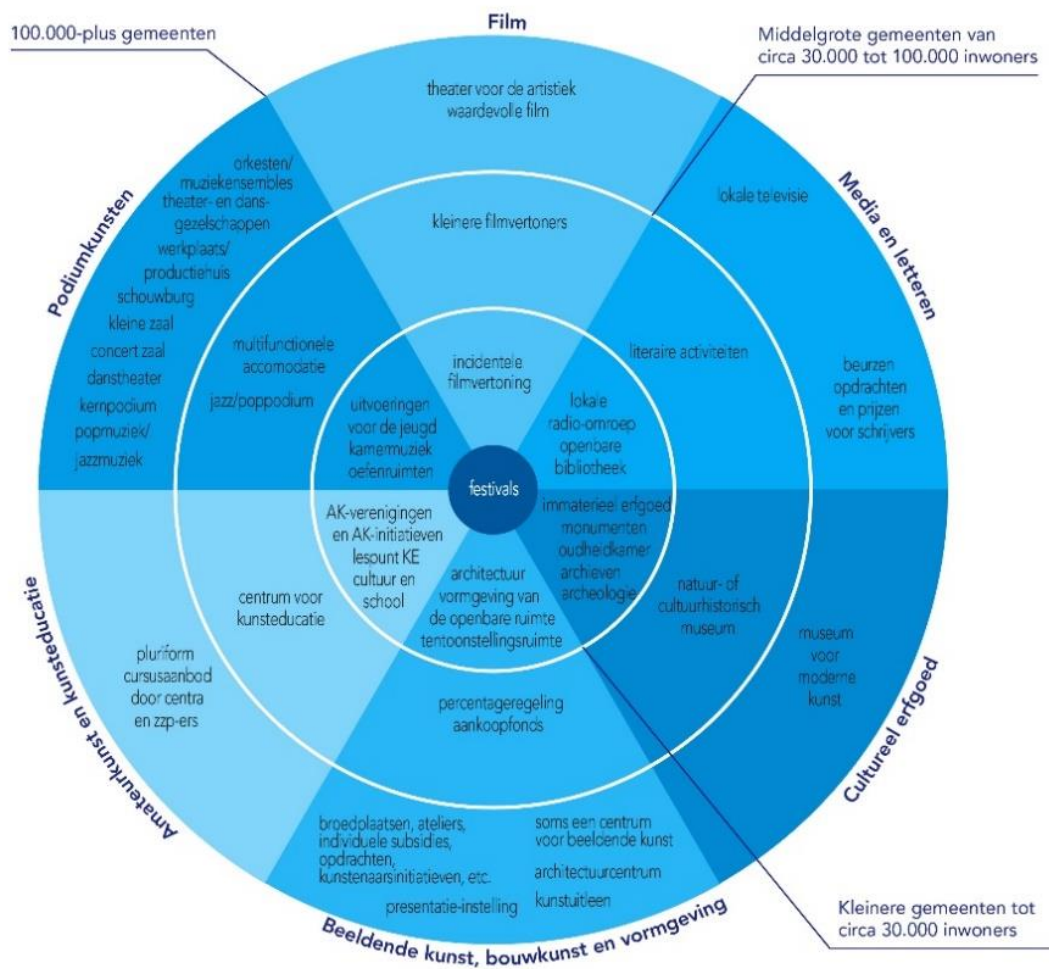
Podiumkunsten	277
Beeldende kunst en vormgeving	0
Kunst- en cultuureducatie	155
Film en video	0
Overig	77
Totaal	509
Musea	371
Historische archieven	359
Totaal	730
Cultureel erfgoed	234
	234
Bibliotheken	1.586
Lokale pers en overig	51
Overig	36
Totaal	1.673

Totaal uitgaven cultuur

3.146

Een door de VNG ontwikkeld model laat de voorzieningen zien, die gemeenten van een bepaalde omvangs-categorie gemiddeld hebben

(Ringmodel uitgaven cultuur gemeenten. Bron: VNG, Cor Wijn)

1. Festivals komen in kleine of grote vorm in iedere gemeente voor.
2. Gemeenten tot 30.00 inwoners
 - Bibliotheek en lokale omroep
 - Immaterieel erfgoed, monumenten, oudheidkamer, archieven, archeologie
 - Architectuur, vormgeving openbare ruimte, tentoonstellingsruimte
 - Amateurkunstverenigingen, lespunt Cultuureducatie, cultuureducatie op school
 - Uitvoeringen voor jeugd en kamermusiek, oefenruimtes
 - Incidentele filmvertoningen
3. Gemeenten tot 100.000 inwoners, hebben daarnaast gemiddeld:

- Literaire activiteiten
- Natuur- of cultuurhistorisch museum
- Percentageregeling, aankoopfonds
- Centrum voor cultuureducatie
- Multifunctionele accommodatie, jazz/poppodium
- Kleine filmvertoningen

Benchmark cultuuruitgaven 6 gemeenten (vergelijkbaar qua inwonertal)

(Bron: CBS 2019 Onderzoek detaillering cultuurlasten gemeenten)

Gemeente	Ranglijst inwonertal	Inwonertal 2019	Uitgaven cultuur*	Uitgave cultuur/inwoner
Schiedam	48	79.799	€ 11.765.000	€ 147
Roosendaal	49	77.244	€ 6.071.000	€ 79
Leidschendam-Voorburg	50	76.659	€ 3.146.000	€ 41
Hoorn	51	74.298	€ 11.588.000	€ 156
Vlaardingen	52	74.143	€ 6.888.000	€ 93
Gouda	53	74.095	€ 9.500.000	€ 128
Almelo	54	73.155	€ 5.479.000	€ 75

**Uitgaven conform gemeentelijke opgave aan CBS. De uitgaven omvatten podiumkunsten (waaronder festivals), beeldende kunst en vormgeving, kunst- en cultuureducatie, film en video, musea, historische archieven, cultureel erfgoed (waaronder historische gebouwen, beschermde stads- en dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde in de publieke ruimte, inclusief industrieel erfgoed), bibliotheken, lokale pers en omroep, overige gemeentelijke uitgaven cultuur.*

Gemiddeld gaf een Nederlandse gemeente in 2019 per inwoner netto 17 euro uit voor musea, 5 euro voor cultureel erfgoed, en 51 euro voor 'cultuurpresentatie, -productie en -participatie' (de subsidie voor podia, gezelschappen, kunst- en cultuureducatie, kunstaankoop en dergelijke (Bron: NRC). Dit is gemiddeld 73 euro per inwoner. De gemeente geeft jaarlijks 41 euro aan cultuur uit.

3.4 Geluiden uit de deelsectoren

De navolgende informatie is in hoofdzaak afkomstig uit de gesprekken die wij hebben gevoerd.

• Culturele organisaties

Spin-in-het-web-organisaties zijn Ludens (theater, jeugdtheaterschool, Veur Theater, Filmhuis, Cultuur & Co), Museum (Huygens Museum, Huygens Hofwijck, historische verenigingen, gemeentearchief, archeologische werkgroep, Erfgoedplatform, Cultuur & Co (subsidie-adviesraad met partners uit het veld die voor de gemeente kleine niet-structurele aanvragen behandelt), de bibliotheek (bibliotheekwerk, Taalhuis, sociale partnerschappen), Huygens Festival (Huygens festival, Prinses Marianne concours, Amuse, Constantijn Sinfonietta, creatiewedstrijd, compositie-wedstrijd, Kerstboom, Cultuur & Co). Trias heeft een uitsluitend een spilfunctie op het gebied van cultuureducatie in het onderwijs. Deze activiteiten voert Trias uit zonder vaste locatie en uitsluitend op projectbasis. Het buitenschoolse cultuureducatieve aanbod wordt overgelaten aan de markt.

Deze organisaties (uitgezonderd de bibliotheek) zijn klein en kwetsbaar en ontvangen geen subsidie voor het coördineren van de activiteiten in hun deelsector.

Culturele accommodaties

Bij de bibliotheek en theater Ludens is sprake van ruimtegebrek en achterstallig onderhoud aan de gebouwen. Daarom ontwikkelen zij gezamenlijk een plan voor een cultuurgebouw aan de Julianabaan in Voorburg. Ook Trias (cultuureducatieve ruimtes) en SenW (sociale functies) hebben interesse om te participeren in een dergelijk gebouw. Het concept zal een geïntegreerd gebouw worden, volgens het concept van CulturA Nootdorp (die het concept van het Storyhouse in Chester UK heeft overgenomen). Een gemeentelijke projectgroep zet op dit moment de zaken op papier; wellicht zal de gemeenteraad in Q4 over deze plannen een besluit nemen. SenW hebben aangegeven met het Sociaal Servicepunt en hun sociale partners Woej, MEE en Kwadraat te willen participeren in de cultureel centrum.

Voor Ludens is het lastig om met een formatie van slechts 3,5 FTE voortvarend mee te werken aan de planvorming.

De kern Leidschendam kent, behalve het kleine Veur Theater, geen culturele accommodatie. De Oude kerk en de Franse kerk worden regelmatig als culturele accommodatie gebruikt. Het culturele veld constateert een tekort aan ruimtes waar bandjes en ensembles kunnen repeteren.

De bibliotheek is medeontwikkelaar van het cultureel centrum in Voorburg; in Leidschendam krijgt de bibliotheek een nieuwe vestiging in Leidschendam-noord. In deze nieuwe locatie wil de bibliotheek meer aandacht kunnen besteden aan haar maatschappelijk taken: van boekenbibliotheek naar huiskamer van de stad.

Het Veur Theater is gevestigd in een verbouwde kapel en heeft 101 stoelen. Het theater programmeert 65 voorstellingen per jaar en biedt de amateurverenigingen een podium. Geconstateerd kan worden dat de drie theaterzaaltjes in de gemeente (Luidens 155, Veur Theater 101, Amco-theater 50) te klein zijn en te weinig budget hebben om een programmering-met-impact te kunnen voeren.

In enkele buurthuizen en wijkcentra vinden regelmatig cultureel activiteiten plaats (o.a. de wijkmuziekschool van Trias). Omdat er geen centraal publicatie-orgaan voor culturele activiteiten bestaat in de gemeente, is niet bekend hoeveel culturele activiteiten er in de buurthuizen en wijkcentra plaatsvinden.

In bijlage 3 is een lijst met culturele accommodaties (d.i. de accommodaties waar regelmatig culturele activiteiten plaatsvinden) opgenomen.

- **Podiumkunsten**

Theater Ludens is de enige professionele theaterorganisatie in de gemeente. De theaterzaal van Ludens is 6,5 dag per week in gebruik voor professionele voorstellingen, amateuruitvoeringen, uitvoeringen van muziekschoolleerlingen, schoolvoorstellingen, verhuringen, etc. Het theater heeft geen bijruimten (vergaderkamers, cursuslokalen, etc.). Dit beperkt de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik en verhuur. In de foyer worden exposities gehouden. De theaterorganisatie heeft 3,2 FTE en zit daarmee niet alleen gebouwend, maar ook op personele bezetting aan het maximum. Ludens heeft personele uitbreiding nodig, o.a. een bedrijfsleider voor de dagelijkse leiding.

Het Veur Theater in een voormalige kapel is het huis voor o.a. amateurgezelschap De Gezellen. Het theater heeft 101 stoelen en boekt zo'n 65 voorstellingen per met muziek, cabaret en toneel. In Het Veur Theater worden op woensdag theaterlessen van de Jeugdtheaterschool gegeven, die worden georganiseerd door Trias en Ludens.

- **Cultuureducatie**

Oorspronkelijk werd de cultuureducatie in Voorburg verzorgd door Poederdot. Na de fusie tussen Leidschendam en Voorburg fuseerde Poederdot met Trias. Vanaf 2011 verdween geleidelijk de vaste subsidie voor Trias; hierdoor werd het gebouw van Trias gesloten. Trias kreeg daarna de taak om op projectbasis de cultuureducatie voor de scholen te verzorgen; de buitenschoolse cultuureducatie werd overgelaten aan de vrije markt. Enkele jaren geleden is de gemeente gestart om (eveneens op projectbasis) via de subsidietafels de wijkmuziekschool in achterstandswijken en de jeugdtheaterschool te subsidiëren. De gemeente kent op dit moment 11 cultuureducatieorganisaties/zzp-ers, en circa 30 beeldend-kunstorganisaties die zich deels ook bezighouden met cultuureducatielessen en -cursussen. De twee harmonieorkesten geven zelf instrumentlessen aan hun jonge leden. De bibliotheek en het Veur Theater bieden cultuureducatielessen (via Trias en SenW). Ludens heeft samen met Trias de Jeugdtheaterschool opgericht. Maar de subsidie die hiervoor vanuit de subsidietafel werd ontvangen, is naar het programma Sterk voor Noord gegaan. Trias is projectleider voor de rijksregeling Cultuureducatie met Kwaliteit op de basisscholen. Vanuit deze regeling verzorgt Trias voor 75% van de basisscholen 6 maal per jaar muziek-, dans-, theater-, en beeldende lessen. Voor de Lees- en literatuurlessen heeft Trias een partner in de bibliotheek. Het Huygensfestival wil graag aansluiten bij de uitvoering van de regeling Meer Muziek in Klas. Ludens biedt sinds 2015 via het Cultuurmenu theateractiviteiten aan. Bij de start ontvingen deze activiteiten € 60.000 subsidie; inmiddels is dit teruggelopen naar € 11.000. De Muziekschool Voorburg heeft 6 studio's voor instrumentlessen en muziektheorie (o.a. voorbereiding op toelatingsexamen Koninklijk conservatorium. Deze muziekschool organiseert 5 uitvoeringsavonden in Ludens, die altijd uitverkocht zijn. Recent is in Leidschendam de muziekschool Heroes gestart met 6 oefenruimtes. De gemeente kent zo ver bekend 8 à 9 dansscholen. Een deel van de jaarlijkse uitvoeringen vinden plaats in Ludens; onbekend is waar de andere dansscholen hun jaarlijkse uitvoeringen geven.

Een aantal van 12 cultuureducatieve aanbieders (waarvan het grootste deel ongesubsidieerd is) is voor een gemeente met de omvang van deze gemeente weliswaar bijzonder groot, maar ook onoverzichtelijk te noemen. Dit betekent dat er nauwelijks zicht is op de kwaliteit van de lessen, dat er in het culturele veld geen afstemming tussen de cursussen en lessen plaatsvindt, en dat het onbekend is op welke locaties de lessen worden gegeven (Trias heeft het eigen cultuureducatiegebouw in Voorburg na de bezuiniging in 2011 moeten afstoten). Leidschendam kent geen centraal cultuurgebouw waar lessen en cursussen worden gegeven. En tenslotte is het voor de kleine organisaties niet mogelijk om subsidies aan te vragen bij de Rijksregelingen voor cultuureducatie, onder meer omdat deze regelingen een matching-subsidie van de gemeente vragen. Het is niet bekend hoeveel kinderen uit achterstandsgezinnen met een Ooievaarspas gebruik maken van de activiteiten op het gebied van het cultuureducatieve aanbod. Wel bekend is, dat deze kinderen nauwelijks gebruik maken van het buitenschoolse cultuureducatieve aanbod.

De deelsectoren Podiumkunsten (Ludens), Historie / musea / erfgoed (Museum) en festivals (Huygens festival) kennen coördinerende organisaties, die in de deelsector zorgdragen voor samenwerking, ontwikkeling en afstemming van het aanbod. Het is opvallend dat een dergelijke organisatie in de grote deelsector Cultuureducatie ontbreekt. Het cultuureducatiebeleid in de gemeente wordt door een van de geïnterviewden dan ook omschreven als "Druppels die verdampen voordat ze de grond raken".

- **Popcultuur / jongerencultuur**

Muziekschool Voorburg geeft instrumentlessen voor popmuziek en bandcoaching in 6 oefenruimtes. De muziekschool beschikt ook over een professionele geluidsstudio. Recent is in Leidschendam muziekschool Heroes gestart met 6 oefenruimtes. Ook de twee harmonieorkesten geven instrumentlessen. Het is onbekend hoeveel popbandjes de gemeente telt. Uitvoeringen van de leerlingen van de muziekschool worden gegeven in Theater Ludens. Ludens organiseert samen met Muziekschool Voorburg POP-café's, een Battle of the Bands en uitvoeringen van de leerlingen van de muziekschool.

- **Bibliotheken**

Kaderbrief ministerie OCW 4 november 2022.

"Cultuur is altijd bij ons. Je kunt letterlijk geen voetstap verzetten zonder cultuur aan te raken. Van de straatstenen onder je schoenen tot de dialecten om je heen, onze levens zijn doordrenkt met cultuur. Bibliotheken zijn bij uitstek locaties waar mensen cultureel en maatschappelijk ontwaken en volwassen kunnen worden. Het zijn plekken waar mensen groeien, leren, oefenen of juist even de stilte opzoeken. Plekken waar je je persoonlijkheid vormt, waar je je leert te verhouden tot de mensen om je heen, waar je je wereld vergroot. Leden van de openbare bibliotheek hebben een abonnement op de hele wereld".

De Bibliotheekwet (Wsob van 2015) beschrijft de 5 maatschappelijke pijlers van het bibliotheekwerk:

- kennis en informatie beschikbaar stellen.
- mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie.
- stimuleren om te lezen.
- ontmoetingen en debatten organiseren.
- mensen laten kennismaken met kunst en cultuur.

De bibliotheek voegt hier een 6^e functie aan toe (aangegeven door inwoners tijdens het participatietraject in 2020-2021):

- De bibliotheek als een plek waar je niets hoeft, waar je kunt verblijven en waar iedereen welkom is en zich thuis voelt. De "Bibliotheek als huiskamer van de stad".

In oktober 2021 heeft de gemeenteraad unaniem het besluit genomen over de toekomst van de bibliotheekvoorziening in de gemeente. Er blijven 3 vestigingen (in Leidschendam, Voorburg en een kleine voorziening in Stompwijk). Voor Leidschendam wordt gewerkt aan re renovatie en inrichting van een nieuwe vestiging in Leidschendam-noord, waar ook diverse organisaties uit het sociaal domein diensten kunnen verlenen en waarin de bibliotheek haar sociale taken voor Leidschendam-Noord verder kan ontwikkelen.

De gemeenteraad heeft tevens besloten tot een onderzoek naar de mogelijkheid van een combinatie van bibliotheek en theater (Ludens) in een nieuw cultureel centrum aan de Julianabaan in Voorburg. Dit gebouw zou een groot aantal culturele functies (o.a. cultuureducatie) moeten combineren met sociale functies.

- **Amateurkunst**

De gemeente kent een groot aantal amateurkunstorganisaties en – beoefenaars – een groter aantal dan gemiddeld bij gemeenten van deze omvang te zien is. Voor zover bekend stelt de gemeente geen structurele subsidies beschikbaar voor deze verenigingen. Wel zijn via de subsidietafels incidentele subsidie voor amateuruitvoeringen beschikbaar.

Er zijn 3 locaties beschikbaar voor amateurverenigingen: Veur Theater (010 zitplaatsen), Ludens (155) en het Amcotheater (50 zitplaatsen, privé-eigendom). Het is niet bekend of de

verenigingen gebruik maken van rijksregelingen. Dit is niet waarschijnlijk omdat de fondsen veelal 'matching'-fonds van de gemeente vragen.

- **Makersklimaat/cultuurproductie**

Cultuurproductie lijkt zich in K-V voornamelijk af te spelen in de deelsector Beeldende kunst en in de amateursector.

Het aantal zelfstandige kunstenaars in de gemeente (professionele theatermakers, -theatergezelschappen, -orkesten, -componisten, -schrijvers, -filmmakers, -beeldend kunstenaars, etc. is in het kader van dit Informatiedocument niet onderzocht.

- **Beeldende kunst**

Er zijn op dit moment circa 30 organisaties voor beeldende kunst en individuele kunstenaars bekend in de gemeente (en deze lijst is niet uitputtend), waaronder een kunsttuin die gemeentelijke subsidie ontvangt. Een deel ervan geeft ook beeldende kunst-lessen. De lijst met organisaties die actief zijn op het vlak van de beeldende kunst (zie bijlage 2) is niet uitputtend. BrinkmanArt in de Herenstraat geeft BK-cursussen. De gemeente heeft een collectie Kunst in de openbare ruimte. Op de website van Kunstwacht (die de kunstwerken voor de gemeente onderhoudt) staan 102 gemeentelijke kunstwerken genoemd. Kunst aan Huis organiseert een jaarlijkse Open-atelierroute. Theater Ludens organiseert i.s.m. Atelier Helene (Leidschendam) en BrugmanArt (Voorburg) driemaandelijks exposities in de bovenfoyer van het theater. Voor zover bekend heeft de gemeente geen Beeldende kunstnota.

In deze inventarisatie is niet onderzocht hoe groot de behoefte aan expositie- en atelierruimte in de gemeente is.

- **Musea, erfgoed en historie**

In 2022 zijn het Huygens museum en museum Hofwijck opgegaan in één organisatie. Deze organisatie vervult vaak een verbindende rol binnen deze deelsector, die bestaat uit de musea, de historische verenigingen, de archeologische werkgroep, het erfgoedpodium en het gemeentelijk archief. In Huygens Museum is ook de VVV gevestigd. De organisatie heeft plannen om het Huygens Museum te verplaatsen naar Huize Swaensteyn aan de overkant van de Herenstraat. In dat gebouw huist nu nog de gemeenteraad; de raadszaal zal in de toekomst gebruikt worden als expositieruimte.

De gemeente heeft een grote erfgoedsector. Leidschendam: Rijksmonumenten: 33, gemeentelijke monumenten: 97, beeldbepalend 2. Voorburg: Rijksmonumenten 45, gemeentelijke monumenten meer dan 150. Beeldbepalend: 2. Stompwijkse gemeentelijke monumenten: 43. Zie bijlage 5.

Opvallend is dat op de gemeentelijke website de monumenten in de kernen Leidschendam en Voorburg wel onder de namen van deze kernen worden genoemd, maar de monumenten in Stompwijk niet.

Het samenvoegen van de twee musea heeft als doel te groeien naar één historisch (inter)nationaal museum en kenniscentrum. Het museum verwacht dat het bezoekersaantal dat stijgt van 11.000 betalende bezoekers nu, naar 30.000.

De 3 pijlers voor deze nieuwe organisatie zijn:

- Constantijn Huygens, Christiaan Huygens en Spinoza
- De Oranjes en Prinses Marianne
- Romeinen: Forum Hadriani als oudste stad van Nederland (ouder dan Nijmegen)

De museumorganisatie heeft het idee geopperd om het Huygens Museum (gemeente-eigendom) te verhuizen naar gebouw Huize Swaensteyn ertegenover. In dit gebouw is nu de

gemeenteraad gevestigd. De raadszaal zal dan worden ingericht volgens museumeisen voor exposities. Het museum Hofwijck (het voormalige landgoed van Huygens) is eigendom van de Vereniging Hofwijck. Complexiteit bij deze mogelijke transitie is dat de museumorganisatie slechts 3,5 FTE kent (naast 150 vrijwilligers), hetgeen de ontwikkeling van de plannen bemoeilijkt.

Enkele jaren geleden is ontdekt dat Spinoza 6 jaar lang in Voorburg heeft gewoond. Het Huygensmuseum noemt deze ontdekking aanleiding om meer aandacht aan Spinoza te gaan besteden. De Historische Vereniging Voorburg schrijft hierover:

(Bron: boek Historische Vereniging Voorburg, Spinoza in Voorburg, 2022)

"Vereniging Het Spinozahuis in Rijnsburg kocht het huis waar Spinoza 2 jaar woonde. Dit Spinozahuisje geniet landelijke bekendheid. Spinoza woonde na Rijnsburg 6 jaar in Voorburg, maar een vervolg als dat in Rijnsburg is in Voorburg uitgebleven".

- **Evenementen/festivals**

De gemeentelijke Evenementennota geeft als definitie van een evenement:

Een bijzonder en unieke gebeurtenis van beperkte duur, het wijkniveau overstijgend (lokaal, regionaal, nationaal of internationaal), gericht op een relatief groot publiek dat publiek/openbaar toegankelijk is. De gemeentelijke nota noemt 38 evenementen, waarvan er 6 worden gemarkeerd als culturele evenementen. Volgens deze nota bestaan de evenementen uit 34 lokale evenementen en 4 regionaal (een aantal festivals en evenementen lijken in deze evenementennota nog niet te zijn opgenomen). Het Huygens Festival is hier een van. Het Festival zelf wijst op de vele bovenregionale, nationale en zelfs internationale bezoekers die het festival trekt. Dit festival vindt met 40 concerten plaats gedurende 3 dagen plaats. Het festival maakt gebruik van de volgende locaties: Oude Kerk, Franse Kerk, Huygens Museum, De Voorhof, Huygens Hofwijck. De uitreiking van de jaarlijkse cultuurprijzen Leidschendam-Voorburg (Aanmoedigingsprijs, Cultuurprijs en Publieksprijs) en het jaarlijkse Prinses Marianne Concours in de Oude kerk zijn niet separaat als evenement opgenomen. Stompwijk kent een driedaags muziekfestival: Stompwijk Summerland.

- **Combinatiefunctionarissen**

De gemeente heeft de regeling voor combinatiefunctionarissen neergelegd bij SenW. Deze organisatie heeft 8 combinatiefunctionarissen voor sport & cultuur. Daarvan is 1 FTE bestemd voor cultuur (verdeeld over 2 functionarissen die ieder 50% aan cultuur besteden).

SenW is gericht op het werken met achterstandsgroepen, kinderen, jongeren en hun ouders. Hetgeen betekent dat de combinatiefunctie cultuur hier ook voornamelijk op is gericht. SenW verzorgt acultureel aanbod voor de Brede scholen. Hiervoor maken ze o.a. gebruik van het aanbod van de bibliotheek, Trias en kleinere aanbieders van cultuur (zoals zzp-ers). SenW verzorgt ook de Sport & cultuurkaart. De combinatiefunctie cultuur heeft geen uitvoeringsbudget.

De in de gemeente gekozen werkwijze, betekent dat functies die combinatiefunctionarissen in andere gemeenten vervullen niet kunnen worden uitgevoerd (o.a. ondersteuning van amateurverenigingen, samenwerking in het culturele veld stimuleren, uitwisselen van deskundigheid met buurgemeenten, erfgoededucatie ontwikkelen, etc.).

- **Omroep Midvliet**

De rijkssubsidie per woonruimte voor een lokale omroep is € 1,53 per huishouden. De gemeente is in gesprek met Midvliet over de landelijke ontwikkelingen op het gebied van lokale-/regionale omroepen.

- **Subsidies**

De subsidietafels van de gemeente tafels komen voort uit het Sociaal Kompas 2017-2020. De subsidietafels worden georganiseerd rond 5 thema's uit het Sociaal Kompas: Opgroeien en opvoeden, Basisvaardigheden en Talentontwikkeling, Zelfredzame inwoners, Financiële zelfredzame en (digi)taalvaardige inwoners en het thema Betrokken en inclusief.

Daarnaast bestaat het subsidieplatform Cultuur & Co. Bij deze tafel adviseert het culturele veld de gemeente over subsidies voor culturele activiteiten. In het culturele veld zijn wisselende meningen te noteren over Cultuur & Co: enerzijds wordt het gewaardeerd dat het culturele veld zelf een deel van de subsidies kan bestemmen, anderzijds luidt de mening dat er ieder jaar weer geknakt moet worden over het krappe subsidiebudget waardoor de continuïteit van projecten en/of organisaties in het geding komt. Het culturele veld is van mening dat het subsidieplafond (i.c. het cultuurbudget van de gemeente) te laag is. Een voorbeeld: bij de adviesronde van Cultuur & Co voor voorjaar 2023 werd in totaal voor € 103.469 voor 24 activiteiten aangevraagd; Cultuur & Co kon slechts € 31.327 toekennen. Een overvraag van 300% dus. Een gemeentelijke subsidie is meestal nodig als matching bij het aanvragen van subsidies bij andere fondsen. Door het geringe budget is het nu regelmatig niet mogelijk om buiten de gemeente bij fondsen budget aan te vragen.

Het culturele veld constateert overigens ook dat het lastig is dat verschillende culturele activiteiten bij verschillende tafels zijn ondergebracht (een voorbeeld zijn de Evenementen). Dit bevordert het 'shoppen' van de organisaties bij verschillende tafels.

Een volgend knelpunt is, dat de kleine culturele organisaties tijdrovende vergaderingen over de subsidies moeten beleggen, waar zij met hun eigen taken en vanwege krappe hoeveelheid uren eigenlijk te weinig tijd voor hebben. Het gevolg is ook, dat bij Cultuur & Co de vergaderingen voornamelijk over geld gaan, terwijl er grote behoefte is ook te spreken over samenwerkingen, nieuw te ontwikkelen activiteiten, etc. Ook hier is de overbelasting van het culturele veld zichtbaar.

- **Cultuur en participatie**

In de gemeente zijn SenW en Woej de voornaamste organisatie die zich bezighoudt met participatie. SenW zet zich in voor het ontwikkelen, begeleiden en monitoren van participatietrajecten voor inwoners met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De doelstelling is dat iedereen optimaal moet kunnen meedoen aan maatschappelijke en sociale activiteiten. Zodat deze inwoners zich ontwikkelen en een (of meerdere) treden kunnen stijgen op de participatieladder (*bron: website SenW*). Woej heeft met LV Voor Elkaar een belangrijke rol in het werven en matchen van vrijwilligers.

Er vinden al verschillende participatieve samenwerkingen plaats tussen de culturele sector en de sociale sector, zoals de combinatiefunctionaris cultuur bij SenW die culturele activiteiten begeleid naar scholen in de achterstandswijken, de activiteiten van de bibliotheek, de wijkmuziekschool in buurthuizen van Trias, etc. Er is echter voor zover bekend nog geen vastgesteld gemeentelijk beleid dat deze samenwerkingen ondersteunt.

- **Citymarketing**

Volgens de eigen gemeentelijke prognoses zal de gemeente zal in de komende 25 jaar doorgroeien naar 100.00 inwoners. Dit is een groei van 30%. De gemeente ontwikkelt mede daarom op dit moment een Omgevingsvisie, waarin ook aandacht komt voor het gewenste profiel van de gemeente. Het culturele veld geeft als suggesties voor dit profiel o.a. historie, erfgoed en monumenten, de Hollandse landschappen en de natuur, de veelzijdigheid van het culturele leven (met name de grote beeldende kunstsector).

Citymarketing veronderstelt ook een goede communicatie over de talrijke culturele activiteiten die in de gemeente plaatsvinden. Opvallend is dat er regelmatig geprobeerd is om een centrale maandelijkse culturele agenda op te stellen, maar dat door gebrek aan geld deze pogingen telkens weer sneuvelen.

Een derde pilaar onder citymarketing is dat de bezoekerscijfers en regiobereik bijgehouden en bekend zijn. de gemeente heeft geen centrale registratie van bezoekerscijfers, anders dan de cijfers die enkele organisaties in het kader van hun subsidieverplichtingen aan de gemeente aanleveren.

3.5 Sterkte/zwakte-analyse

Op basis van de constatering over het culturele veld in de gemeente (gebaseerd op de verzamelde feiten en opgehaalde meningen zoals weergegeven in de voorgaande paragrafen) hebben wij als Berenschot de volgende SWOT-analyse opgesteld:

Sterkte • Veel cultureel ondernemerschap • Ambitie culturele veld is hoog • Kwaliteit leidinggevend culturele veld is hoog • Relatief veel hoogopgeleiden in gemeente • Bloeiende en uitgebreide cultuursector • Aantal vrijwilligers in cultuur- en erfgoedsector is hoog • Groei inwonertal naar 100.000+	Zwakte • Visie en beleid op alle culturele onderdelen ontbreekt • Lage gemeentelijke uitgaven cultuur • Weinig samenhang in culturele veld • Weinig aansluiting cultuur bij andere beleidsterreinen • Cultuursubsidies versnipperd over afdelingen en subsidietafels • Leidschendam kent geen volwaardige culturele accommodatie • Rijkscodes worden nauwelijks gevolgd • Structurele overbelasting van het culturele veld • Kleine kwetsbare culturele organisaties • Combinatiefunctionarissen worden beperkt ingezet voor cultuur • Geen langetermijnvisie/profiel gemeente • Waarde en belang van cultuur worden door de gemeente onvoldoende gezien • Publiciteit over culturele activiteiten is versnipperd • Geen specifiek cultuurbeleid voor inwoners met migratieachtergrond
Kansen • Lange termijn visie (Omgevingsvisie) wordt ontwikkeld • Ontwikkeling bibliotheekvestiging Leidschendam • Ontwikkeling cultureel centrum Voorburg (bibliotheek/theater/cultuureducatie) • Ontwikkeling Huygensmuseum naar (intern)nationaal historisch museum • Cultuurnota wordt ontwikkeld • Cultuureducatie nota kan ontwikkeld worden • Beeldende kunstnota kan ontwikkeld worden • Cultuursector professionaliseren en integreren • Hoger cultuurbudget gemeente	Bedreigingen • Nog niet bekend is hoe de belangstelling voor cultuur bij gemeenteraad is • Nog niet duidelijk is of gemeente bereid is te investeren in cultuur • Culturele veld blijft overbelast • Eisen aan het culturele veld worden niet opgevolgd met budgettaire uitbreiding

4 SPEERPUNTEN CULTUURBELEID

Welke speerpunten kunnen in de toekomstige cultuurnota worden uitgewerkt? Op basis van de gesprekken en de swot-analyse stellen wij de volgende speerpunten voor:

Uitwerking in deelsectoren/programmalijnen

- Basisvoorzieningen
- Cultuureducatie
- Historie/Erfgoed
- Amateursector
- Beeldende kunst
- Overige sectoren (aansluiting met cultuur).

Aan de uitwerking van het cultuurbeleid gaat een cultuurvisie vooraf. Met het college van B. en W. bespreken wij de hoofdlijnen hiervan op informele wijze. Hieruit kwam het navolgende.

Uitgangspunten voor de Cultuurvisie:

- Aansluiten bij de Omgevingsvisie
- Leidschendam-Voorburg hoeft niet alles zelf te hebben. Veel voorzieningen bevinden zich in de nabijheid (Den Haag!). Inzetten op culturele voorzieningen die rechtstreeks meerwaarde hebben voor de eigen inwoners.
- De eigen sterke punten (erfgoed, beeldende kunst) blijven waarderen; niet trachten ook nog andere culturele deelsectoren uit te bouwen.
- Educatie en participatie zijn heel belangrijk: voor alle inwoners relevant.
- Werken met een basisinfrastructuur: enkele organisaties die het culturele leven in de gemeente dragen (de kerninstellingen). Het is belangrijk dat zij professioneel zijn en een meerjarige subsidiebasis hebben.
- Culturele voorzieningen (en het budget daarvoor) gelijke tred laten houden met het (groeierende) inwonertal.
- De gemeente faciliteert het culturele leven en organiseert zo min mogelijk zelf.

Cultuurnota

Inzetten op:

- Professionalisering/versterking van de sector stimuleren
- Samenwerking binnen gemeentelijke organisatie verbeteren
- Samenwerking binnen het culturele veld verbeteren
- Samenwerking verbeteren tussen cultuursectoren de sectoren Economie, WMO/Welzijn, Jongerenwerk en Onderwijs
- Bijdragen aan de Omgevingsvisie
- Communicatie/publiciteit over het culturele aanbod verbeteren
- Uitvoering en coördinatie cultuureducatie uitwerken
- Uitvoering en coördinatie historie en erfgoed uitwerken gemeente
- Verenigingsleven versterken
- Subsidiesystematiek beter uitlijnen
- Financiering cultuursector in overeenstemming brengen met de gemeentelijke omvang en ambitie
- Cultuurbudget laten groeien: voorzieningenniveau gelijke tred laten houden met het (groeierende) inwonertal.

BIJLAGE 1 GESPREKSPARTNERS

Tijdens het onderzoek voor het Informatiedocument is gesproken met de volgende vertegenwoordigers van de gemeente en van het culturele veld:

- SenW, Tessa van de Linden en Peter van den Berg
- Bibliotheek aan de Vliet, Gerard Hendriks
- Huygens festival/Prinses Marianne festival, Annet Weijermars
- Theater Ludens, Rogier Helwig
- Huygens Museum en Hofwijck, Wang Choy
- Trias kunstencentrum. Patty Jacobs
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Marcel Belt (portefeuillehouder cultuur)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Mariska Schabbing (beleidsadviseur economie en toerisme afdeling MRO)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Anwar Beeldstroo (accounthouder vastgoed afdeling stadsbeheer)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Karlijn van Arkel (accounthouder bibliotheken, projectleider Sterk voor Noord, afdeling MRO)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Penchi Harteveld-Chang (beleidsadviseur participatie, afdeling MRO)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Michiel van Zanten (beleidsadviseur cultuur en sport, afdeling MRO)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Charlotte Lammers (zowel functie als beleidsadviseur erfgoed as cultuur, afdeling MRO)
- Gemeente Leidschendam-Voorburg, Marien Brand (interim beleidsadviseur cultuur, afdeling MROo)

Deze gesprekspartners hebben de 2^e werkversie van het Informatiedocument ontvangen en hebben daar correcties en aanvullingen op aangegeven. Deze voorstellen zijn overgenomen in de definitieve versie.

BIJLAGE 2 CULTURELE ORGANISATIES

Deelsector	Aanbieders en uitvoerders
Cultuureducatie	
Cultuureducatie	Trias
kunsthistorisch onderwijs	Annemarie Boorsma
Cultuureducatie	Haenen muziekwinkel
Cultuureducatie	Talentenloods (opgeheven)
Cultuureducatie	Muziekschool Voorburg
Cultuureducatie	Muziekschool Heroes Leidschendam
Cultuureducatie	Kunstwinkel BrugmanArt
Cultuureducatie	Jeugdtheaterschool
Cultuureducatie	Academy of Vocal Arts
Cultuureducatie	Kees Sijbrandij muziekonderwijs
Cultuureducatie	Haags Instrumentaal Jeugdorkest (Voorburg)
Cultuureducatie	De Beat Jens Meijer
Cultuureducatie	Stichting Aight (Den Haag)
Beeldende kunst	
Kunstenaarsvereniging	Artibrak
Beeldend kunstenaars	Atelier Corazon
Beeldend kunstenaars	Atelier de Rode citroen
Beeldend kunstenaars	Atelier Helene
Beeldend kunstenaars	Atelier Joy
Beeldend kunstenaars	Atelier Juliette Pestel
Beeldend kunstenaars	Atelier Kunststof
Beeldend kunstenaars	Atelier Magda van Elck
Beeldend kunstenaars	Atelier voor jou
Beeldend kunstenaar	BEELD op Een
Beeldend kunst-/lessen	BrugmanArt
Beeldende kunst-/lessen	Creatief Atelier Stoer
Beeldende kunst-/lessen	Fanny's Atelier
Fotografie	Ayse Hendriks
Fotostudio	Barbara Koppe
Beeldende kunst	Galerie Kunstraam
Beeldend kunstenaar	Guido Sprenkels
Beeldend kunstroute	Kunst aan huis Open atelierroute
Beeldende kunst organisatie	Kunstgenootschap Vlietstreek
Beeldende kunst organisatie	Kunstwacht
Fotograaf	Michel Groen
Kunstuitleen	Forum Art
Fotografie	Fotoatelier BW5

Fotografie
 Fotografie
 Beeldende kunst organisatie
 Beeldende kunst/-lessen
 Beeldende kunst/-lessen
 Fotografie
 Kunstfotograaf
 Beeldende kunst
 Beeldende kunst/-lessen
 Illustrator
 Beeldend kunstenaar
 Collectie gemeente
 Uitvoerend kunstenaar
 Galerie
 Expositie
 Beeldende kunst
 Uitvoerend kunstenaar

Dans

Ballet- en dansles
 Dansstudio
 Ballet- en dansles
 Ballet- en dansles
 Ballet- en dansles
 Ballet- en dansles
 Danslessen
 Dansstudio
 Dansstudio

Bibliotheek

Bibliotheek
 Omroep
 Omroep
 Poëzie

Muziek

Muziekvereniging/-lessen
 Muziekwinkel
 Koor
 Koor
 Muziekvereniging/-lessen
 Muziekschool
 Muziek opnamestudio
 Koor

Fotokring Leidschendam-Voorburg
Krane Fotografie
Mobiele Kunstbrigade
Queen of Art
Refraction (Rijswijk)
Spotting Image
Arnold Hoogendorp
St Kunstuitleen
Teken-en schildersclub Leidschendam
Bureau Brand
Zwiet Driems
Kunst in de openbare ruimte
Stephan Evenblij
Galerie Project 2.0
Theater Ludens
Studio in my backyard Eva Lebens
Jolanda van der Elst

Ballet&Dansstudio L'dam Door Laverman
Acrorock Leidschendam
Biodanza 4 Happiness
Creasi dans en even.
Dans aan de Vliet
Dansschool LiveDance
La Résidance
The Dance Factory
Het Danskantoor

Bibliotheek aan de Vliet
Midvliet
Leidschendam-Voorburg TV
St Buitengedichten Leidschendam-Voorburg

Fanfare Juliana Stompwijk
Haenen Muziek
De Vlietgrieten
De Gatezangers
Muziekschool Voorburg
Funky Music School
Hull Music
C.O.V. Leidschendam

Koor	Cantiamo
Buurthuis	Casa Nirai (permanent gssloten)
Koor	Shantykoor Midscheeps
Muziek	Showband '75
Uitvoerend muzikanten	Sintiromarus
Operakoor	Concertante
Koor	Corda Sonore
Koor	Corda Cantate
Koor	Corda Vocale
Koor	Corda Mezza Vocale
Koor	Corda Passionate
Koor	Dagkoor Voorburg
Muziek-zang	Julia Bronkhorst
Koor	Kamerkoor Ad Novum
Koor	Kinderkoren
Koor	Koor_ts
Muziek musicalles	Musical Fabriek
Muziekvereniging-/lessen	Muziekvereniging Stompwijk
Klassiek uitvoerend	Muziek&Theater 't hART
Muziekvereniging	Harmonie en orkestvereniging Sint Caecilia Voorburg
Koor	Popkoor Am@zing
Koor	Popkoor Flash Back
Koor	Popkoor fun4you
Koor	Popkoor Rebound
Klassiek uitvoerend	St Fondation Fauburg
Koor	St Ned Jenkinskoor
Muziek	Stichting Orgelconcerten Oude Kerk
Muziek	Stichting Vrienden van het Carillon
Muziek	Veur Klassiek
Muzieklessen	Vioolschool Voorburg
Koor	Vocaal Ensemble Muze
Koor	Voorburg Jazz Culinair
Koor	Voorburgs Operakoor
Koor	Voorburgs Vocaal Ensemble
Muziekvereniging-/lessen	Voorburgse Muziek Vereniging Forum Hadriani
Koor	Voorburgse Oratorium Vereniging
Koor	De Vrolijke Noot, Koor van de NVVH
Koor	Chr. Vocaal Ensemble De Hofstad Zangers
Koor	Dicentoria Seniorenkoor
Koor	Gospelkoor Tehillah
Koor	Kamerkoor Voix Jolies
Koor	Parochiekoor St Maarten
Koor	RK Koor JOKO
Koor	Leidschendam Kerkkoor

Koor

Shanty-koor Midscheeps

ONBEKEND

Onbekend

Cross-over

Onbekend

Cult connect international

FESTIVAL/EVENEMENT

Festival

Cultureel Zomerfestival

Evenementen

Fenomeen Bovenveen

Festival

Huygens Festival

Evenementen

Stompwijkse Paardendagen

Festival

Battle of the highschoolbands

Festival

Prinses Marianne Concours

Evenementen

Trekvaartdag

Evenementen

Erfgoeddag

Evenementen

Open atelierroute

Festival

Stompwijk Summerland

Festival

A walk downtown

Festival

LV Foodfestival

Ondersteuningsorganisatie

Ondersteuningsorganisatie

De Stadscoalitie

Uitvoeringsorganisatie

Sport en Welzijn gemeente

Ondersteuningsorganisatie

Erfgoedplatform

Ondersteuningsorganisatie

Huygens instituut

Ondersteuningsorganisatie

Vereniging Hofwijk (eigenaar Hofwijk)

Accommodaties

Accommodatie

Dorpshuis Stompwijk

Accommodatie

Het Veur Theater

Accommodatie

Theater Ludens

Accommodatie

Buitenplaats Molenwei

Verzorgingshuis

Salonconcerten Eemwijkplein

Accommodatie

Oude Kerk Voorburg

Accommodatie

Franse kerk

Accommodatie

Theater Ludens

Accommodatie

Bibliotheek Leidschendam

Accommodatie

Bibliotheek Voorburg

Accommodatie

Bibliotheek Stompwijk

Accommodatie

Buurtcentrum Ons Tolhuis Leidschendam-Zuid

Accommodatie

Woej Wijk- en dienstencentra

Accommodatie

Wijkgebouw De Poort

Accommodatie

Wijkcentrum Agora

Accommodatie

Wijkcentrum Essensteijn

Accommodatie
Accommodatie

Vrijzinnig centrum de Hoeksteen
Amco theater

Museum/Erfgood

Museum
Museum
Historische vereniging
Historische vereniging
Historische vereniging
Historische organisatie
Historische organisatie
Historische organisatie
Toeristische organisatie
Historische organisatie
Gemeente
Historische organisatie

Museum Hofwijck
Huygens Museum
Historische Vereniging Voorburg
Vereniging Erfgoed Leidschendam
Stichting Oud Stompwijk
Erfgoedpodium (Huygens Museum)
Genootschap Oud Leidschendam (Den Haag)
Vereniging Hofwijck (eigenaar Hofwijck)
Stichting Mooi Voorburg
Archeologische Werkgroep Leidschendam-Voorburg
Gemeentearchief
Prinses Mariannestichting

Theater

Toneelvereniging
Toneelvereniging
Toneelvereniging
Toneelvereniging
Toneelvereniging
Toneelvereniging
Toneelvereniging
Jeugdtheater

Stompwijk's toneelgezelschap
Cieretheater Voorburg
Theatergroep Voorburg (AMCO)
Toneelgroep Vest
Toneelvereniging De Gezellen
Anglo American Theatre Group
Voorburgse Amateur Toneelvereniging De Regenboog
kindertheater OZOFIJN

BIJLAGE 3. CULTURELE ACCOMMODATIES

Naam culturele organisatie	Subsidiebedrag
Theater Ludens	
Het Veur Theater	
Amco theater	
Bibliotheek Voorburg	
Bibliotheek Leidschendam	
Bibliotheek Stompwijk	
Amco theater	
Museum Huygens	
Huize Swaensteyn (beoogde accommodatie)	
Museum Hofwijck	
Het Veur Theater	
Oude Kerk Voorburg	
Franse kerk	
Muziekschool Voorburg	
BurgmanArt Herenstraat	
Galerie Project 2.0	
Forum Art - Galerie & Kunstuitleen	
Buurtcentrum Ons Tolhuis Leidschendam	
Woej wijkcentrum De groene loper	
Woej wijkcentrum Oranjehoek	
Woej wijkcentrum De Plint	
Wijkgebouw De Poort	
Wijkcentrum Agora	
Wijkcentrum Essensteijn	
Dorpspunt Stompwijk	
Vrijzinnig centrum de Hoeksteen	
Buitenplaats Molenwei	
Verenigingsgebouw St. Caecilia Voorburg	
Verenigingsgebouw muziekvereniging Juliana	
Verenigingsgebouw Forum Hadriani	

BIJLAGE 4. GESUBSIDIEERDE CULTURELE ORGANISATIES

Stichting Dans aan de Vliet	
Stichting Het Veur Theater	
Stichting Huygens Muziekfestival	
Stichting Talentenloods	
Stichting Theater Ludens	
Stichting Aight (Den Haag)	
Stichting de Bibliotheek aan de Vliet	
Stichting Huygens Museum	
Stichting Sport en Welzijn Leidschendam-Voorburg	
Stichting TRIAS, Centrum voor de Kunsten	
Vereniging Hofwijck (Huygens Hofwijck)	

BIJLAGE 5. MONUMENTEN

Rijksmonumenten Leidschendam

Burgemeester Sweenslaan 5 (Opifexkerk)
 Delftsekade 7 (Nederlands Hervormde Kerk)
 Delftsekade 9 (woning)
 Delftsekade 12,13 (woning)
 Delftsekade 14 (Café 't Regthuis)
 Delftsekade 15-16 (Restaurant 't Waeghuis)
 Delftsekade bij nr. 30 (voormalig TB-huisje)
 Delftsekade 30 (woonhuis en koetshuis)
 Delftsekade 31 (kaaspakhuis)
 Doctor van Noortstraat 86-88 (rooms-katholieke kerk Sint Laurentius met pastorie)
 Koningin Julianaweg 116-120 (boerderij West-Bosch)
 Neherpark 3 - 183(laboratorium met kantoor, werkplaats, toren en kelders)
 Noortheijlaan 1-1A (boerderij)
 Oosteinde 21 (boerderij Weltevreden)
 Raadhuisplein 1 (raadhuis en lantaarnpalen)
 Sluisplein 13 A tot en met C (woningen)
 Sluiskant 23, 24, 25 (woonhuizen)
 Sluiskant 28-29 (pastorie en rooms-katholieke parochiekerk)
 Sluisplein 1 (herberg)
 Sluisplein 10 (sluiswerken met lantaarnpalen, sluiswachterskantoor, 2 ophaalbruggen)
 Sluisplein 14 (woning)
 Stompwijkseweg 11 (Gemaal De Antagonist)
 Stompwijkseweg 13 (boerderij)
 Stompwijkseweg bij nummer 13 (ophaalbrug)
 Stompwijkseweg 24 tot en met 28 (onder-, middel- en bovenmolen)
 Veurselaan 105 (boerderij met stal)
 Veursestraatweg 104, 207 tot en met 211 (woning)
 Veursestraatweg 217, 288 (boerderij)
 Voorburgseweg bij nummer 1 (grenspaal)
 Westvlietweg 123 (landhuis Vliet en Hove)
 Wiek, de 19 (Molen de Salamander)
 Wilsveen 2 (boerderij met schuur)
 Wilsveen (ten zuiden van) (NH-begraafplaats)

Gemeentelijke monumenten Leidschendam

Burgemeester Roeringlaan 6 (Kruisheuvelkerk)
 Damlaan 25 tot en met 49 oneven (woningen)
 Damlaan 34 tot en met 36 even (jongensschool, onderwijzerswoning en patronaatsgebouw))
 Damlaan 44 (Gereformeerde kerk met kerkeraadskamer en stal)
 Damlaan 53 tot en met 57 oneven (winkel en werkplaats met bovenwoning)
 De Koppels 17 (landhuis)
 Delftsekade 11 (pastorie van de NH kerk)
 Doctor van Noortstraat 2 (gemaal)
 Doctor van Noortstraat 10a/b (boerderij met stal en zomerhuis)
 Doctor van Noortstraat 19 (boerderij)

Doctor van Noortstraat 66 (rooms-katholieke onderwijzerswoning)
 Doctor van Noortstraat 150 (woonhuis met pakhuis en koetshuis)
 Doctor van Noortstraat 154 (boerenwoning met uitspanning/herberg)
 Doctor van Noortstraat 184 (woning)
 Doctor van Noortstraat (6 ophaalbruggen)
 Hannie Schafstraat, hoek Verzetsheldenstraat (grenspaal)
 Hertogstraat 1 tot en met 12 (woningen)
 Heuvelhof en beeld 'Heuvel'
 Johann Sebastiaan Bachlaan, hoek Koningin Julianaweg (grenspaal)
 Kerkstraat 2-4 (woning)
 Koningin Julianaweg 1, 5, 7, 62 (woningen)
 Koningin Julianaweg 3 (woning met praktijk)
 Koningin Julianaweg, hoek Damlaan (grenspaal)
 Koningin Wilhelminalaan 18 tot en met 48 even (woningen)
 Leidsekade 6 (woning met worstenmakerij)
 Leidsekade 7, 8 (woningen)
 Leidsekade 25 (hoofdkantonnierswoning)
 Looierslaan 14, 16 (woningen)
 Mauvelaan 9 (boerderij De Sijde Wooninghe, manege)
 Mauvelaan, hoek Looierslaan (grenspaal)
 Mauvelaan, hoek Sint Bonifaciusstraat (grenspaal)
 Noortheylaan 10 (voorheen, nummer 2, woning en koestal)
 Ondermeerweg 4 (woning)
 Ondermeerweg 6 (poldergemaal)
 Ondermeerweg bij nummer 10 (grenspaal)
 Oostvlietweg 21 (boerderij Hoeve Buitenzorg)
 Oostvlietweg 31 (boerderij Voorzorg)
 Oostvlietweg bij de nummers 6, 13, 21B, 28, 35 (kilometerpaal)
 Park Leeuwenberghlaan bij 26 (oorlogsmonument)
 Park Leeuwenberghlaan 2 (woning, vrijstaand)
 Park Leeuwenberghlaan 4 (woning, helft van dubbel)
 Park Leeuwenberghlaan 6 (woning, helft van dubbel)
 Parnashofweg 53 (TBC-huisje)
 Plaspoelkade 1 tot en met m 11 even en oneven (woningen)
 Plaspoelstraat 1 tot en met 22 (woningen)
 Prinses Beatrixlaan 1 tot en met 19 oneven (woningen)
 Raadhuislaan 1 tot en met 7 even en oneven (woningen)
 Rietvinklaan (eigendomspaal)
 Sint Bonifaciusstraat (grenspaal)
 Sint Jozefstraat 1 tot en met 33 oneven (woningen)
 Sint Raphaelstraat 1 (winkel)
 Sint Raphaelstraat 3 tot en met 23 oneven (woningen)
 Sint Raphaelstraat tegenover 9 (grenspaal)
 Sint Willibrordusplein 1 tot en met 10 even en oneven (woningen)
 Sint Willibrordusplein 12 tot en met 22 even (woningen)
 Sint Willibrorduslaan, hoek Sint Bonifaciusstraat (grenspaal)
 Sint Willibrordusstraat, hoek Sint Raphaelstraat (grenspaal)
 Sint Willibrordusstraat 4 tot en met 34 even (woningen)
 Sluiskant 6, 8, 22 (winkelwoning)
 Sluiskant 7, 21 (winkelwoning)

Sluiskant 26 (woning-café)
 Sluiskant 27 (pakhuis met woonhuis)
 Sluisplein 2, 9, 14 (woningen)
 Sluisplein 3, 5/5A, 11 (winkel-woonhuis)
 Sluisplein 6, 7 (winkelhuis met bovenwoning)
 Sluisplein 15, 16 (woningen met pakhuis)
 Smidslaan 1 tot en met 41 oneven nummers (woningen)
 Stompwijkseweg 33, 35, 48C (boerderijen)
 Stompwijkseweg 30 (woonhuis-café)
 Stompwijkseweg 90 (boerderij met schuur en hooitas)
 Van Ravensteinkade 4 (gemaal)
 Van Ruysdaellaan 1 (boerderij)
 Van Ruysdaellaan 97 (boerderij)
 Van Ruysdaellaan 122 tot en met 144 even (woningen)
 Venestraat 16 tot en met 20 (winkel met 2 bovenwoningen en een slachthuis)
 Venestraat 22,24 (huisartsenpraktijk met apotheek en woonhuis)
 Venestraat 39 (winkel-woonhuis)
 Venestraat 47, 57, 63 (woning)
 Venestraat 56 (limonadefabriek met bergplaatsen en 2 bovenwoningen)
 Veurse Achterweg bij nummer 29 (hek)
 Veurselaan 39 tot en met 51 (voormalige boerderij)
 Veursestraatweg 17, 97, 191 (woning)
 Veursestraatweg 112 (landhuis en boerderij)
 Veursestraatweg bij nummer 137 (meterpaaltje)
 Veursestraatweg 185b, e, f, g (Hulp en Heilkerk)
 Veursestraatweg bij 292 (eigendomspaal)
 Veursestraatweg, hoek Leenkamp (2 hekpalen)
 Voorburgseweg 4, 37, 48, 59 tot en met 65 oneven (woningen)
 Voorburgseweg 33, 35 (dubbele woningen)
 Westeinderweg 16 (boerderij)
 Westvlietweg 115 (landhuis)
 Westvlietweg bij 127 (hekpaal met draaihek)
 Wilsveen 1, 6, 33 (boerderijen)
 Zijdestraat 1 tot en met 9 even en oneven (woningen)

Beeldbepalende objecten Leidschendam

Parnashofweg 29-29a (woning met schuur)
 Parnashofweg 53 (woning)

Rijksmonumenten Voorburg

Arentsburghlaan bij 30 (archeologisch monument Forum Hadriani)
 Arentsburghlaan 3 (villa en tuinmuur)
 Arentsburghlaan ongenummerd (park)
 Essepad 3, bij 42 (Molen De Vlieger)
 Franse Kerkstraat 2 tot en met 8 even (woningen)
 Frans Kerkstraat 24 (Franse Kerk)
 Herenstraat 2 (kleuterschool)
 Herenstraat 13, 35, 51, 55, 101/ 101A, 141/ 143, 167/169 (woningen)
 Herenstraat 42 (raadhuis, post- en telegraafkantoor en dienstwoning)
 Herenstraat bij nummer 56 (gedenkboom met hek)

Herenstraat 72 tot en met 74 (herberg, rechthuis Swaensteijn)
 Herenstraat 76 (Bakkerij 't Swaentje)
 Herenstraat 77 (Oude Kerk of Nederlands Hervormde Kerk)
 Hoekenburglaan 45 (Villa Huis Hoekenburg)
 Hoekweg (ophaalbrug met brugwachtershuisje)
 Kerkstraat 1, 1A (woningen)
 Kerkstraat 13, 34/ 34A, 38/40, 42, 59, 65 (woningen)
 Kerkstraat 44-46 (winkel-woonhuizen)
 Kerkstraat 48/50 (woning en winkel (mogelijk een bakkerij))
 Kerkstraat 52 - 56 (café)
 Kerkstraat achter 56 (speelhuis)
 Kerkstraat bij 60 (ophaalbrug met brugwachtershuisje)
 Laan van Nieuw Oosteinde 1/3 (pastorie en rooms-katholieke kerk)
 Loolaan 77 tot en met 83 oneven, 113 tot en met 119 oneven (woningen met poortgebouw)
 Loolaan 85 tot en met 111 oneven (woningen aan binnenhof)
 Nieuwstraat 2 tot en met 16 even (woningen)
 Oosteinde 1 (orangerie)
 Oosteinde 23 (orangerie en tuinmanswoning)
 Oosteinde 54 tot en met 56 (pastorie met kerk en tuinkoepel)
 Oosteinde 116 (landhuis, dienstwoning met toegangshek, voormalige orangerie)
 Oosteinde 193/195/195A, 195B (boerderij met voorhuis)
 Oosteinde bij 14 (tuin en park, tuinmuur bij moestuin en hekpijlers bij Juliana-Bernhardpark, Van der Vetbank, bank in Juliana-Bernhardpark)
 Park De Werve (woning)
 Parkweg 107 (voormalige grafdelverswoning)
 Parkweg 256 tot en met 276 even (woningen)
 Parkweg 105 (poort/aula begraafplaats)
 Schoolstraat 25 tot en met 27 oneven (woningen)
 Schoolstraat 43 (herenhuis met koetshuis)
 Ultramarijnhof (Essepad) 6-8 (boerderij Essesteijn)
 Westeinde 2 (hoofdgebouw buitenplaats Hofwijck, tuin en park, opgang met brug en keermuur, poortgebouw en conciërgewoning)
 Westeinde 26 (koetshuis met paardenstallen, park, tuinaanleg met overtuin)
 Westeinde 28 (landhuis)
 Wijkerlaan bij nummer 1 (brug met brugwachtershuisje)
 Woudekade, van 27 (voormalig stoomgemaal)

Gemeentelijke monumenten Voorburg

Emmastraat 1 tot en met 61 en 2 tot en met 38
 Fonteynenburglaan 1 (Fonteinkerk)
 Franse Kerkstraat 10-12 (woning met winkel)
 Herenstraat (even nummers) 18 tot en met 26, 36, 48, 54, 60 tot en met 66A (woningen), 94, 98, 100, 102, 106-106a, 122, 136a, 138, 140, 142-142a, 144-144a,
 Herenstraat (oneven nummers) 3, 15 tot en met 17, 31 tot en met 35, 41, 43, 53/53a, 57 tot en met 61, 87A, 97, 99, 111, 113, 123, 129, 137, 139, 145B tot en met 165 (woningen)
 Herenstraat (even nummer) 34, 56 tot en met 58, 70/70a tot en met 74, 92, 96, 104, 106 (b t/m e), 114 tot en met 136 (winkel-woonhuizen),
 Herenstraat (oneven nummers) 9 tot en met 11, 45 tot en met 47, 79/79a tot en met 83, 85, 87, 89 tot en met 95, 107, 109, 121, 125 (winkel-woonhuizen)
 Herenstraat 6-8 (onderwijzerswoning, bibliotheek, bank)

Herenstraat 37 (voormalige smidse van hoefsmid)
 Herenstraat ong. 37A (schuur)
 Herenstraat 50 (o.a. postkantoor in 1903)
 Herenstraat 68-68A (stoffenwinkel)
 Herenstraat 78 (werkplaats met winkel)
 Herenstraat 106/106A (woonhuis en bakkerij)
 Herenstraat 106B-C (garage)
 Herenstraat 106D-E (kantoor)
 Hoekenburglaan 43 (tuinmanswoning)
 Kerkstraat 6, 13, 32, 37 tot en met 41 oneven, 49 tot en met 55 oneven, (woningen)
 Kerkstraat 2 tot en met 8, oneven (woningen)
 Kerkstraat 9 en 11 (dorpsboerderijen)
 Kerkstraat 44 tot en met 46 even (winkel-woonhuizen)
 Kerkstraat 60-60A (fabriek)
 Lusthofstraat 13 (De Lusthof school)
 Mgr. van Steelaan/Spinozalaan (plateau met beeld 'Spankracht')
 Oosteinde 15 (woning, helft van dubbel)
 Oosteinde 17 (woning, helft van dubbel)
 Oosteinde 46 (villa)
 Oosteinde 47 (villa)
 Oosteinde 49, 94, 101 tot en met 113 oneven, 239 (woningen)
 Oosteinde 54 (pastorie)
 Oosteinde 140-142 (haltewachterwoning NS)
 Oosteinde 237/237a (Vronesteijn)
 Oosteinde 239 (woning)
 Oosteinde 285 (pleisterplaats voor postkoetsen)
 Oranje Nassaustraat 1c, 3 tot en met 19 (oneven nrs), 21, 21a, 23, 25
 Park 't Loo (vijf parkvakken)
 Parkweg 7 (dubbel woonhuis met kantoor)
 Parkweg 20 (woning, vrijstaand)
 Parkweg 105 (begraafplaats)
 Parkweg 141 (woning, helft van dubbel)
 Parkweg 143 (woning, helft van dubbel)
 Prins Albertlaan 20 tot en met 22 even (woningen)
 Prins Bernhardlaan (verzetsmonument)
 Prinses Irenelaan 17 (telefooncentrale)
 Prins Hendrikstraat 2 tot en met 36 en 3 tot en met 33
 Rembrandtlaan 92 (Opstandingskerk)
 Schoolstraat 1 tot en met 5 oneven
 Schoolstraat 3A (soephuis)
 Schoolstraat 19-23 (trefpunt marktschippers en stal)
 Sionstraat 1, 2-2A, 3 (woningen)
 Sionstraat ong. bij nummer 3 (diensthuisje voormalig huis Sionslust)
 Sionstraat 4 (school)
 Sionstraat 9 (kantoor)
 Vlietstraat 6 (werkplaats)
 Westeinde 6 (kantoor, atelier en werkplaats)
 Westeinde 8 (woning en kantoor)
 Westeinde 43 (villa)
 Westeinde 122 tot en met 140 (woningen)

Weverslaan 32 (woonhuis)

Wielemakersslop 1C, 3, 2 tot en met 10 even (arbeiderswoningen)

Wijkerlaan bij nr. 1 (jaagpadleuning)

Zwarte Pad 19 (voorheen 5) (schuur)

Beeldbepalende objecten

Willem de Bijelaan 147 (wijkgebouw)

Oosteinde 34 (landhuis Arendshoeve)